
Nuoruusvuosia – Jos jotain yllättävää tapahtuu

Tehostetun nuorisotyön suunnitelman laadinta Janakkalan nuorisotyöhön

Ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Sosiaali- ja terveysalan kehittäminen ja johtaminen
Kriisi- ja katastrofityön johtaminen

Visamäki, kevät 2017

Satu Punkari

Satu Punkari

VISAMÄKI

Sosiaali- ja terveysalan kehittäminen ja johtaminen, kriisi- ja katastrofityön johtaminen

Tekijä	Satu Punkari	Vuosi 2017
Työn nimi	Nuoruuksuusia - Jos jotain yllättävää tapahtuu	

TIIVISTELMÄ

Tämä opinnäytetyö on tehty Janakkalan kunnalle ja opinnäytetyön tuotoksena kehitetty tehostetun nuorisotyön suunnitelma tulee nuorten kanssa työskentelevien tahojen käyttöön. Opinnäytetyön tarkoituksena oli tarkastella, onko kunnassa varauduttu yllättäviin kriiseihin siten, että kaikki toimialat toimisivat samankaltaisten suunnitelmien mukaisesti tai että toimilla päädytään samanlaiseen lopputulokseen. Toisena tavoitteena oli saada luotua kuntaan alustava malli tehostetun nuorisotyön tekemisestä. Suomen Mielenterveysseura ja Suomen Nuorisotyö - Allianssi ovat luoneet yhdessä valtakunnallisen nuorisotyön kriisikansion, jonka pohjalta olen kehittänyt tämän opinnäytetyön tuotoksena syntynyttä tehostetun nuorisotyön mallia Janakkalan kunnan nuorten kanssa työskentelevien työn tueksi. Työskentelen itse Janakkalan nuorisopalveluilla erityisnuorisoneuvoajana ja kohtaamme viikoittain nuoria, joilla on jonkinlainen haastava tilanne/kriisi käsillä. Sitä pohjaa vasten minulla on ymmärrystä, kuinka tärkeää on varautua erilaisiin yksittäisiin nuoria tai suurempaa nuorten joukkoa koskeviin kriisitilanteisiin ja niiden jälkihoitoon. Tarkoituksena on jatkaa moniammatillista työskentelyä mallin kehittämiseksi ja laatia mahdollisimman kattavat toimintakortit kriisien varalle.

Teoreettisen viitekehyksen opinnäytetyöhöni muodostavat nuorisotyö, kriisivalmius, moniammatillisuus ja tehostettu nuorisotyö. Nuorisotyön teemassa käsittelen nuoruusikää ilmiönä muun muassa yhteen kokoontumisen näkökulmasta ja siitä, millaista on kohdata yllättävä kriisi nuoruusiässä. Kriisivalmiuden ja moniammatillisuuden teoreettisessa osuudessa avaen eri toimijoiden varautumista kriiseihin. Tehostetun nuorisotyön teoreettisen osuuden muodostaa Allianssin tehostetun nuorisotyön malli, johon on luotu nuorisotyön kriisikansio avuksi kuntien omien mallien laatimista varten.

Opinnäytetyöni on toiminnallinen opinnäytetyö, jonka tarkoituksena oli laatia konkreettinen malli, jonka avulla voimme Janakkalassa varautua nuoria koskettaviin kriiseihin yhteisesti eri toimijoiden kanssa. Työni pohjaksi olen hakenut tietoa hakusanoilla nuorisotyö, tehostettu nuorisotyö, kriisivalmius, varautuminen, kriisin kokeminen nuoruudessa, kuntien varautuminen.

Vertailllessani eri toimijoiden varautumissuunnitelmia Janakkalassa, totesin et-

tä pääpiirteittäin ne korreloivat hyvin. Jonkin verran yhteistä puhetta vielä tarvitaan ja sen pohjalta työskentely on aloitettu. Lisäksi tehostetun nuorisotyön suunnitelman kanssa työskentelyä jatketaan syksyllä. Toimintakortit laaditaan siten, että ne palvelisivat sellaisenaan mahdollisimman montaa nuorten kanssa kunnassa työskentelevää tahoa.

Avainsanat Nuorisotyö, tehostettu nuorisotyö, kriisisuunnitelma/valmiussuunnitelma

Sivut 33 s. + liitteet 3 s.

VISAMÄKI

Social and health care development and management, management of work in crisis and catastrophe

Author	Satu Punkari	Year 2017
Subject of Master's thesis	The years of youthness - if something unexpected happens	

ABSTRACT

I made this thesis for municipality of Janakkala. The main idea of this thesis was to create the enhanced youth work plan for all those who works with youngsters in Janakkala. The purpose of this thesis was to observe whether the municipality had prepared for unexpected crises so that all sectors would operate in the same way. Another aim was to create a modeled example for the municipality how to do enhanced youth work. Suomen Mielenterveysseura and Allianssi have created a crisis directory for nationwide youth work. With the help of a directory, I made a plan how to make enhanced youth work in Janakkala. I work in the youth services of municipality of Janakkala as a special youth worker. In my work, I meet weekly young people who have some sort of challenging situation or on-going crisis in their lives. That's why I understand how important it is to prepare for crises and after-care. The purpose is to continue multiprofessional work to improve the plan and develop the most comprehensive functional cards for crises.

The theoretical framework for this thesis is youth work, crisis preparedness, multiprofessionality and enhanced youth work. My topic of the youth work is youthfulness, how young people get together and how the crisis affects young people. In the theoretical part of crisis preparedness and multiprofessionality I'm writing how other professionals prepare themselves for crisis. The theoretical part of enhanced youth work is Allianssi enhanced youth work plan. They have a crisis directory for youth work and it helps municipalities prepare their own crisis plans.

This thesis is a functional thesis, and it is intended to make a concrete model that allows us to prepare co-operation in crises of youngster's lives. When I compared with the plans of different professionals, I found that they correlated well. We need some co-operation and it has already begun. Also working with the enhanced youth work plan will continue in the autumn. Cards which gives information how to act in the different crisis are designed to serve all professionals who works with the young people in the municipality.

Keywords youth work, enhanced youth work, crisis plan

Pages 33 p. + appendices 3 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	TEOREETTINEN VIITEKEHYS.....	2
2.1	Nuorisotyön rooli kriisissä	2
2.1.1	Nuoruus ilmiönä	5
2.1.2	Nuoruuden riskit ja vaaranpaikat.....	6
2.1.3	Kriisin kokeminen nuoruudessa	8
2.1.4	Tehostettu nuorisotyö	9
2.2	Moniammatillinen työskentely.....	12
2.2.1	Nuorten ohjaus- ja palveluverkoston rooli monialaisen työn kokoajana.....	14
2.2.2	Yhteinen työ kriisin kohdatessa.....	15
3	KRIISIVALMIUS JANAKKALASSA NUORISOTYÖN NÄKÖKULMASTA	17
3.1	Yleinen valmiussuunnitelma kunnassa	17
3.2	Koulujen kriisisuunnitelmat	19
3.3	Nuorisotyön kriisisuunnitelmat	20
3.4	Seurakunnan kriisityö.....	20
3.5	Suunnitelmista yhteneväiseen suunnitteluun?.....	20
4	AIEMPIÄ TUTKIMUKSIA.....	22
5	TYÖN TAVOITE JA KEHITTÄMISTEHTÄVÄ	23
5.1	Kehittämistehtävän toteutus	24
5.2	Työn tavoite.....	25
5.3	Työn merkitys kohderyhmälle/yhteisölle.....	25
6	VALMIUSSUUNNITELMA JA TOIMINTAKORTIT	26
7	POHDINTA.....	28
7.1	Eettisyys opinnäytetyön prosessissa.....	29
7.2	Hyödynnettävyys.....	29
7.3	Johtopäätökset.....	30
Liite 1	Tilannekarttoitus tehostetun nuorisotyön tekemiseksi	
Liite 2	Toimintakorttimalli 1	
Liite 3	Toimintakorttimalli 2	

1 JOHDANTO

Valitsin opinnäytetyöni aiheeksi kriisivarautumisen nuorisotyön näkökulmasta työskentelykunnassani Janakkalassa. Nuoruus on aikaa, jolloin ei juurikaan ole huolta huomisesta ja näin ollen myös vahinkoja todennäköisesti sattuu enemmän, kuin myöhemmällä iällä. Nuoruus on myös yhdessä olemisen ja tekemisen aikaa, joten jos jotain normaalista poikkeavaa sattuu, se koskettaa usein suurta joukkoa nuoria. Näiden lisäksi nuoruudessa elettyvien tunteiden kirjo on laaja ja samaan aikaan tunteiden käsittelytaidot ovat vielä vaillinaiset.

Tämän aiheen valitsin, koska työssämme nuorisopalveluilla kohtaamme ajoittain nuorten kriisejä ja käsittelemme niitä useilla eri sektoreilla kunnassa, joskus jopa tietämättä mitä toinen sektori on jo asian suhteen tehnyt. Esimerkiksi koulupäivän aikana nuoria kohdannut kriisi näkyy illalla nuorisotilalla ja vapaa-ajansektori ei ole useinkaan tietoinen siitä, miten asiaa on päivällä käsitelty, ja kuitenkin ohjaajien pitäisi osata olla läsnä ja tarjota edes jonkinasteista tilanteen vaatimaa psykososiaalista tukea. Tässä kehittämistehtävässä yritän luoda yhteistä toimintamallia kuntaan, kuinka toimimme yhteisesti, jos kunnamme nuorisoa kohtaa kriisi. Työskentelyn toteutan osittain yhteistyössä kunnan monialaisten verkostojen kanssa, kuunnellen heidän näkemyksiään siitä, kuinka meillä tällä hetkellä varaudutaan yllättäviin tilanteisiin ja kuinka voisimme mahdollisesti varautua paremmin ja yli sektorirajojen.

Päällimmäisenä tarkoituksena on saada nuorten kanssa Janakkalassa työskenteleville yhtenäinen tietous ja toimintavalmius, jos yksittäinen nuori tai joukko nuoria kohtaa kriisin. Nuorisopalvelut on yksi keskeinen toimija silloin, jos jotain suurta tapahtuu nuorten maailmassa. ”Enää ei puhuta siitä, tarvitaanko kriisityötä ja psykososiaalista tukea, vaan siitä, miten se parhaiten tulisi järjestää.” (Leppävuori, Paimio, Avikainen, Nordman, Puustinen & Riska 2009, 83.) Erilaiset vakavat suurempaa nuorisojoukkoa koskevat kriisit Suomessa ovat saaneet eri tahot heräämään, että asiaan pitää kiinnittää huomiota jo ennalta. Mitä paremmin olemme etukäteen pohtineet mahdollisia uhkakuvia ja sitä, kuinka niistä selviämme, sen nopeammin pystymme toimimaan ja sen paremmin pystymme auttamaan nuoria. Tässä työssä tarvitaan niitä kaikkia tahoja, jotka nuorten kanssa luonnostaan työskentelevät. Nuoren on todennäköisesti huomattavasti helpompaa ottaa apua vastaa tutulta ihmiseltä, kuin täysin ventovieraalta. Lisäksi pitää etukäteen miettiä niitä paikkoja, joissa mahdollista apua nuorille tarjotaan. Kokoonumispaikalla ja sen sijainnilla on myös suurta merkitystä nuoren maailmassa.

Tehostetun nuorisotyön suunnitelma, jonka työstäminen aloitettiin tämän opinnäytetyön rinnalla, tulee olemaan osa turvallisuusasiakirjaamme nuorisopalveluissa. Tarkoituksena on laatia kuntaan malli tehostetusta nuorisotyöstä ja teen tämän opinnäytetyön kunnan nuorisopalveluiden näkökulmasta.

Opinnäytetyöni keskeiset käsitteet ovat nuorisotyö, tehostettu nuorisotyö, kriisivalmius, kriisitilanteisiin varautuminen ja moniammatillisuus.

2 TEOREETTINEN VIIITEKEHYS

Teoreettisessa viitekehyksessä avaan käsitteitä nuorisotyö, kriisivalmius, moniammatillisuus ja tehostettu nuorisotyö. Nuorisotyön osuudessa lähestyn asiaa nimenomaan kriiseihin varautumisen ja nuoren kohtaamisen merkityksellisyyden näkökulmasta. Moniammatillisuuden teoriaosuudessa avaan 2011 voimaan tullutta nuorisolain muutosta, jossa säädettiin monialaisen nuorten ohjaus- ja palveluverkoston kokoamisesta kuntiin. Laissa on määritelty verkoston tehtävistä, ja mielestäni varautuminen yllättäviin tilanteisiin kuuluu verkoston tehtäviin. Kriisivalmiutta ja tehostettua nuorisotyötä käsittelem lähinnä Suomen Nuorisotyö - Allianssin ja Suomen Mielenterveysseuran koostaman materiaalin pohjalta. Kyseisessä hankkeessa koottiin Nuorisotyön kriisikansio ja siinä oli mukana myös Opetus- ja kulttuuriministeriö.

2.1 Nuorisotyön rooli kriisissä

Vielä tänä päivänäkin nuorisotyötä ei nähdä automaattisesti mahdollisena kumppanina kunnan kriisityössä, vaikka aiemmat nuoria ja nuorten yhteisöjä koskevat kriisit ovatkin osoittaneet nuorisotyöntekijöiden roolin kriisin jälkeen tärkeänä. Nuorisotyön roolin on kautta aikojen nähty olevan enemmän ennalta ehkäisevän, kuin korjaavan työn puolella. Osa kriiseistä voitaisiinkin mitä todennäköisimmin välttää kokonaan nuorten kanssa työskentelevien aikuisten avulla. Jos taas nuorten yhteisöä kohtaa kriisi ja puhutaan siihen liittyvästä tehostetusta nuorisotyöstä, tarkoitetaan sillä niitä arkisia nuorisotyön keinoja, joita muutenkin käytetään nuorisotiloilla ja muilla nuorisotyön kentillä. Tilatyötä, erityisnuorisotyötä, katutyötä, oppitunteja ja muuta toimintaa järjestetään siinä tapauksessa tehostetusti. (Paananen 2009, 36–37.) Nuorisotyön rooli kaikkiaan on kuitenkin sellainen, että kriisitilanteitakaan ei välttämättä nähdä tilanteina, joissa tarvittaisiin tehostetun nuorisotyön työmuotoja, vaan se nähdään pikemminkin ihan normaalina nuorisotyönä.

Kuten Nuorisotyön kriisikansiossa todetaan, kunnan yleisestä kriisivalmiudesta ja kriisityöstä säädetään laissa, mutta koska nuoruuteen kuuluu luonnollisena osana kokoontuminen isommilla joukoilla, ja vallankin pienellä paikkakunnalla kaikki tuntevat toisensa vähintään nimeltä tai ulkonäöltä, osa nuorisista joita kriisi koskettaa, jää vääjäämättä kunnan tarjoaman yleisen tuen ulkopuolelle. Siitä syystä nuorisotyön toimintaa kriisin kohdatessa tarvitaan, todennäköisesti kriisi järkyttää ja voi aiheuttaa reaktioita myös niille nuorille, joita kriisi ei suoranaisesti kosketa. Tässä tapauksessa varsinkin ne nuoret,

jotka eivät kuulu tai pääse ammatillisen kriisiavun pariin, olisi hyvä saada tehostetun nuorisotyön piiriin.

Arjessa nuorisotyö on ristivedossa. Valtiovalta odottaa nuorisolain puitteissa nuorisotyöltä muun muassa eurooppalaiseen kansalaisuuteen kasvattamista, yhteiskunnallisen osallistumisen ja äänestysaktiivisuuden lisäämistä, kun taas nuorisotyöntekijät kokevat nuoren tarvitsevan kohtaamista, lämpöä, turvallisuutta, rajoja ja nuoren oman elämän kannalta tärkeitä oppimiskokemuksia. (Nieminen 2008, 25.) Nuorisotyön avulla on hyvät mahdollisuudet vahvistaa niitä voimavaroja, jotka tukevat nuoren mielenterveyttä. Lisäksi nuorisotyön avulla voidaan mahdollistaa nuorelle sellaisia tilanteita, joissa hän voi oppia erilaisia kykyjä sekä sopeutumista erilaisiin tilanteisiin ja niiden avulla hän voi toipua elämän häiriötilanteista.

Nuorisotyön arjessa nuorella on mahdollisuus tulla kohdatuksi, nähdyksi ja kuulluksi. Nämä kokonaisvaltaiset kohtaamiset korostuvat, jos jonkinlaiset kriisitilanteet koskettavat nuorta. Osittain mielenterveys näkyy ihmisissä siten, että he osaavat sanoittaa tunteitaan ja purkaa mieltä painavia asioita ja kykenevät rakentavasti ilmaisemaan kaikenlaisia tunteita. (Erkko & Hannukala 2015, 29–30.) Nämä ovat asioita, joita nuorisotyön kentällä harjoitellaan paljon, sekä kohdennetussa työssä yksilöiden ja pienryhmien kanssa, että arjessa nuorisotiloilla ja muissa paikoissa, joissa nuoria työn kautta kohdataan.

Käsitykset siitä, millaisiin nuorten tarpeisiin nuorisotyön tulisi vastata, ovat muuttuneet vuosien saatossa. Toisaalta ohjaajien tehtävänä on tukea nuoria heidän kasvussaan yhteiskunnan jäseniksi ja samalla kannustaa heitä kasvamaan omilla aivoillaan ajatteleviksi yksilöiksi. Tämä kaikki toteutetaan ohjaamalla, tukemalla ja luomalla edellytyksiä toiminnalle. Nuorisotyöntekijän ja nuoren välinen suhde ei ole kasvoton asiakkaan ja palvelun tuottajan välinen suhde, vaan vuorovaikutukseen perustuva vastuullinen ja luottamuksellinen kasvatussuhde. (Nieminen 2008, 35.)

Vaikuttaa pikaisesti tulkittuna siltä, että valtion taholta ajatellaan, että nuorisotyön pääasiallisena tehtävänä on kasvattaa nuoria niin, että heistä tulee osallistuvia ja aktiivisia kansalaisia, jotka ovat kiinnostuneita omista mahdollisuuksistaan vaikuttaa omiin asioihinsa. Nuorisotyön kentällä työ nähdään enemmänkin dialogina kahden ihmisen välillä, kohtaamisina, joissa turvallinen aikuinen kohtaa nuoren sellaisena kuin nuori on. Samaan aikaan ohjaajalla on mahdollisuus ohjata ja opastaa nuorta niin, että nuoresta kasvaa vastuunsa tunteva ja kantava tasapainoinen aikuinen.

Kriisin kohdatessa nuorisotilat ovat käyttämätön resurssi. Se on usein keskeisellä paikalla oleva tila, jossa nuoret viettävät sankoin joukoin aikaansa muutenkin ja työntekijät ovat jo valmiiksi tuttuja. Tilan ohjaajille uskoudutaan tärkeissä ja kipeissäkin asioissa. Nuorisotyön työnkuva jo sinällään sisältää erilaisiin nopeisiin tilanteisiin valmistautumista ja varautumista. Nopea reagointi ja joustava rakenne ovat nuorisotyössä arkea. Myös erilaiset nuorten henkilökohtaiset eritasoiset kriisit ovat arkipäivää. ”Järkyttävän tapahtuman

kokoneen tai järkyttävän tiedon saaneiden auttaminen on erittäin vaativa tehtävä, sillä heidän tuskansa on usein sietämätöntä. Auttajan tehtävänä on sietää tätä tuskaa ja luoda ymmärtäväinen, turvallinen ilmapiiri, jossa tuskaa voi käsitellä” (Saari, Kantanen, Kämäräinen, Parviainen, Valoaho & Yli-Pirilä 2009, 28.) Juuri tämän vuoksi nuorisotila on hyvä paikka, johon nuoret voivat kokoontua kriisin kohdatessa tuttujen nuorisonohjaajien ja muiden auttajien kanssa.

Nuorisotila on monelle nuorelle jo koko normaalin elämän eräänlainen turvasatama arjen myrskyissä ja luo olemassaolollaan turvallista ilmapiiriä. Myös ikätovereiden tuki nuorelle on tärkeää. Ystävien ja muiden läheisten kavereiden kanssa voi jakaa myös sellaisia tunnereaktioita, joita ei välttämättä halua tutunkaan aikuisten kanssa jakaa. (Saari ym. 2009, 66.) Nuorisotila on siihenkin hyvä paikka, koska tuttu ja turvallinen aikuinen on kuitenkin ihan lähellä, tarvittaessa saatavilla, kuuloetäisyyden tai käsivarren mitan päässä. Usein nuorisotyöntekijä on nuorelle jo ennestään tuttu ja tutulle ohjaajalle kerrotaan arjen ilot ja surut normaalissakin tilanteessa.

Nuorisotyön rooli voi pienimmillään kriisitilanteissa olla lämpimän kohtaamispaikan tarjoaminen sisätiloissa. Nuoret pääsevät tuttuun tilaan, jossa muutenkin viettävät aikaansa, saavat kahvia tai teetä ja jotain syötävää, lämpimän viltin ympärilleen ja halutessaan lämmittävän sekä rauhoittavan halauksen tutulta ohjaajalta. Pelko ja ahdistus saavat ihmisen palelemaan ja tärisemään sisäisesti ja ulkoisesti, kaikki lämpö on silloin tervetullutta, toki nuoren ehdoilla. Kun yhteisöä kohtaa onnettomuus tai muu kriisi, ihmiset haluavat saada yhteyden toisiinsa ja kokoontua yhteen. Kokoontumispaikan tulee sijaita hyvien kulkuyhteyksien päässä ja ihmisille tulee saada tietoa, mihin voi kokoontua. Kokoontumispaikalla tulee olla tarvittava määrä auttajia. Auttajilla ei tarvitse välttämättä olla koulutusta kriisiauttamisesta, tai heidän ei tarvitse olla perehtyneitä psykologiaan, vaan tärkeintä on tarjota huolenpitoa, lämpöä, lepoa ja lämmintä juotavaa. (Hammarlund 2004, 59–61.) Tällöin muun muassa nuorille ennestään tutut kunnan ja seurakunnan nuorisotyöntekijät ovat oiva lisäapu ammatillisten kriisiauttajien tueksi.

Teoksessa Nuorisotyötä on tehtävä (Hoikkala & Sell 2008) Merja Kylmäkoski pohtii artikkelissaan Eteinen, vessa, keittokomero ja huone - Niistä on nuorisotila tehty, että käsitteellä nuorisotilatyö painotetaan nuorten elämänhallinnan tukemista ja sen avulla nuorisotyöntekijän ja nuoren kohtaamisen kokonaisvaltaisuutta. Siinä korostuu myös tavoitteellisuus, yhteisökasvatuksellisuus ja vuorovaikutuksellisuus. Kuitenkin varsinkin kunnallisen nuorisotyöntekijän työkenttä on laajempi kuin nuorisotilat, mutta nuorisotilatyön työmenetelmät ovat yhtä hyviä menetelmiä missä tahansa nuorisotyötä tehdään. (Kylmäkoski 2008, 395–396.) Samassa artikkelissa Kylmäkoski toteaa, että tehdyn kyselyn perusteella turvallisuus nousee selvästi esille yhden tutkimusalueen nuorisotilan vastauksissa. Osa nuorista hakee nuorisotilalta paikkaa, jossa voi olla rauhassa kodin ristiriidoilta ja nuorisotilalla on läsnä turvallinen aikuinen. (Kylmäkoski 2008, 401.)

Yksi syy, miksi nuorisotyön tulisi olla entistä vahvemmin tukena nuoria tai heidän yhteisöään kohtaavien kriisien hoidossa on se, että useat nuoret ovat nuorisotyöntekijöille kovin tuttuja. Tuttu nuorisotyöntekijä huomaa helposti nuoressa mahdollisesti myöhemmin kriisin jälkeen tapahtuvia muutoksia, jotka voivat kertoa hoitamattomien ja käsittelemättömien asioiden uudelleen pintaan nousemisesta tai jo olemassa olevan avun riittämättömyydestä. Jos nuorella myöhemmässä vaiheessa ilmenee ongelmia esimerkiksi päihteidenkäytön kanssa, tai hän muuttuu aggressiiviseksi, ahdistuneeksi, itsetuhoiseksi, hänellä on haasteita syömisen tai nukkumisen kanssa, nuorisonohjaajalla on hyvä paikka ottaa asioita puheeksi ja ohjata nuorta tarvittavan ammattiavun piiriin. Kun nuorisotyö on ollut vahvasti mukana jo psyykkisen ensiavun vaiheessa, on puheeksiotto myöhemmin kaikkien kannalta helpompaa. Puheeksiotto on nuorisotyössä arkipäivää, mutta nuorelle puhumisen aloittaminen on helpompaa, jos aikuinen on jo jollain tasolla tietoinen hänen asiastaan.

Jos jokin vakava tapahtuma koskettaa laajaa joukkoa nuoria, he hakevat vertaistukea kokoontumalla fyysisesti yhteen paikkaan ja esimerkiksi jakamalla asioita erilaisissa sosiaalisen median foorumeissa. Näissäkin tilanteissa on huolehdittava, etteivät nuoret jää vellomaan vaikeaan tilanteeseen ilman aikuisten tukea, vaan saavat apua tunteiden käsittelyyn. (Leppävuori ym. 2009, 160.) Nuorten suruun liittyy rituaaleja ja he surevat yhdessä. Onnettomuuden jälkeen viedään onnettomuuspaikalle kynttilöitä tai kukkia, kirjoitetaan runoja, kokoonnutaan yhteen. Ystävät ovat tärkeä tuki, mutta nuori tarvitsee aina myös turvallisen aikuisen lähelleen. (Erkko & Hannukkala 2015, 150). Nuorisotyöntekijä on yksi vaihtoehto turvalliseksi tausta-aikuiseksi. Tuttuus helpottaa tilanteen käsittelyä ja koska nuorisotyöntekijä on nuoren arjessa mukana usein viikoittain, asiaan voidaan palata aina tarvittaessa ja nuorisotyöntekijällä on mahdollisuus seurata sitä, kuinka nuorten arki lähtee sujumaan kriisin jälkeen.

Nuorisotyön kriisikansiossa muistutetaan, että nuorisotyöntekijän tulee kyetä tunnistamaan oma roolinsa ja toisaalta oman osaamisensa rajat, jotta hän pystyy jakamaan ja hakemaan tietoa nuorten tilanteesta ja osaa ohjata resursseja sinne, jossa tarvitaan tukea tiukasti rajatun ryhmän ulkopuolella. Lisäksi nuorisotyöntekijän pitäisi pystyä järjestämään tiloja ja tarvittavia paikkoja matkailan kynnyksen toimintaan sekä yksilöille että ryhmille ja hän pystyy järjestämään kriisityön ammattiosaamista niiden nuorten saataville, jotka sitä näyttävät tarvitsevan. (Nuorisotyön kriisikansio 2 - 5)

2.1.1 Nuoruus ilmiönä

Nuoruuteen kuuluu vahva elinpiirin laajeneminen kodin ja koulun ulkopuolelle. Nuoret kokoontuvat julkisiin ja puolijulkisiin tiloihin nähdäkseen muita nuoria ja kuluttaakseen aikaa yhdessä. (Lampela, Leppävuori & Puomilahti 2016, 16.) Osa nuorista toivoo, että kokoontumistilana olisi tila, jossa ei ole

aikuisten valvontaa, mutta osa nuorista kaipaa rentoa tilaa, jossa hengailta rennosti ja tämän rentouden tilaan luo valvonta. (Lampela ym. 2016. s. 19.) Nuorille on tärkeää kuulua joukkoon, olla omien parissa, mutta usein on tärkeää myös se, että lähellä tai ainakin saatavilla on turvallinen aikuinen. Nuoruudessa ikätovereiden tuki ja kaikki yhteinen tekeminen muiden nuorten kanssa antavat nuorelle kokemuksen ryhmään kuulumisesta ja yhteisöllisyydestä. Pysyvillä arjen toiminnoilla ja tutuilla ja turvallisilla paikoilla, kuten nuorisotiloilla, on merkitystä nuoren mielenterveydelle. Kriisin tai surun keskellä on tärkeää, että normaali, turvallinen arki jatkaa kulkuaan ympärillä. Nuoren on tärkeää huomata, että kaikki ei ole muuttunut ja elämä jatkuu. Koulu, nuorisotila tai muu turvallinen paikka voi olla nuorelle hengähdyspaikka, jossa arki jatkuu normaalina. (Erkko & Hannukkala 2015, 47 ja 152.)

Nuoruudessa alkaa irtautuminen kodista ja vanhemmista ja kodin ulkopuolista aikuisesta saattaa tulla entistä tärkeämpi. Nuori saattaa käyttää lähiaikuisia peilinä, jonka avulla opetellaan uusia taitoja. Työntekijän haastava tehtävä on muun muassa asettaa rajoja ja puuttua epäkohtiin. Toisaalta ohjaajan tulee vahvistaa oikeaa toimintaa ja antaa palautetta, kun asiat sujuu hyväksytyllä tavalla. Kodin kasvatustyössä voidaan olla tukena, nuorisotyöntekijä voi aina olla yhteydessä nuoren vanhempiin ja perheen luvalla myös muihin nuoren kanssa työskenteleviin tahoihin. (Erkko & Hannukkala 2015, 61.)

Vertaisryhmän lisäksi nuori tarvitsee elämäänsä aikuisia, joiden kanssa jakaa ilot ja surut. Kodin ja koulun aikuisten lisäksi nuoren elämässä voi olla nuorisotyöntekijä, jolla on suuri merkitys nuoren elämässä. Joskus nuori voi kertoa ohjaajalle myös heränneestä huolestaan liittyen johonkin toiseen nuoreen. Kavereilla onkin usein toisistaan tietoa, jota kukaan aikuinen ei tiedä. Ohjaajien tehtävänä on silloin ottaa tarkemmin selvää, mistä on kyse ja ohjata huolta herättävä nuori tarvittaessa avun piiriin. (Erkko & Hannukkala 2015, 133–134.) Tuttuus ja nuorten kokemus siitä, että nuorisotyöntekijä on heidän saatavillaan silloin, kun he häntä tarvitsevat, lisäävät luottamusta. Luottamus nuorten ja nuorisotyöntekijöiden välillä on avainasemassa, kun nuori hakee apua itselleen tai ystävälleen. Nuori voi luottaa siihen, että työntekijä kulkee rinnalla niin pitkään kun tarvitsee ja on saatavilla vielä silloinkin, kun nuori siirtyy haettavan avun piiriin.

2.1.2 Nuoruuden riskit ja vaaranpaikat

Sanonta “Joukossa tyhmyys tiivistyy” ei ole kovin kaukaa haettu, kun puhutaan nuorista ja esimerkiksi nuorille sattuvista onnettomuuksista. Tässä kappaleessa avaan hieman erilaisia tilanteita, joissa nuoria voi kohdata erilaiset vaarat.

Liikenneonnettomuudet ovat varmasti ensimmäinen asia, joka tulee mieleen riskejä pohtiessa. Vuosina 2003–2014 Janakkalan liikenneonnettomuuksissa

kuoli 8 henkilöä ja loukkaantui noin 330 henkilöä. Loukkaantuneista ja kuolleista joka kolmas oli 15–24-vuotias.

Kuulun kunnan liikenneturvallisuuksiryhmään ja ryhmässä käsitellään ajoittain tieliikenneonnettomuustilastot. Viimeisin tilasto on vuosilta 2011–2015 ja sillä aikavälillä tapahtui 478 poliisin raportoimaa onnettomuutta. Ajanjakson onnettomuuksista 7 johti kuolemaan ja niissä loukkaantui yhteensä 126 henkilöä. Maanteillä henkilövahinkoon johtaneista onnettomuuksista 21 % oli sellaisia, joissa osallisena oli jalankulkija, pyöräilijä tai mopoilija. (Kanta-Hämeen liikenneturvallisuuksiryhmä, tieliikenneonnettomuudet Janakkala 2011–2015)

Hieman vanhemmassa tilastossa on eriteltyä lasten ja nuorten osuutta tarkemmin. Janakkalan alueella tapahtuneissa liikenneonnettomuuksissa alle 15-vuotiaiden lasten osuus liikenneonnettomuuksien uhreista (kuolleet ja loukkaantuneet) on 5 %. 15–24-vuotiaat nuoret sen sijaan muodostavat 35 % uhreista. Henkilövahinkoonnettomuuksien pääosallisista nuoret muodostavat 37 %. Varttuneempi väestö, yli 65-vuotiaat, muodostavat 17 % liikenteen uhreista. (Liikenneturvallisuuksien tilanne Janakkalassa, onnettomuusanalyysia vuosista 2002–2011, raportti).

Liikenne on merkittävin riskitekijä, mutta ei toki ainoa. Nuorten pahoinvointi lisää muun muassa itsemurhien riskiä ja lisäksi erilaiset tapaturmat ja väkivallan kohtaaminen ovat mahdollisia vaaroja. Nuoruudessa myös ryhmäpaine tuo tilanteita, joihin sisältyy riskejä. Esimerkiksi alkuvuodesta 2017 Venäjällä levinnyt nuorten itsemurhapeli olisi voinut aiheuttaa vaarallisia tilanteita leviessään laajemmalle. Pelissä oli tarkoituksena suorittaa erilaisia haasteita 50 päivän ajan ja tehtävät saattoivat olla esimerkiksi itsensä viiltelyä, vaarallisiin paikkoihin kipeämistä tai ajotiellä makaamista. Näissä riskit ovat aina mittavat ja vahinkoja sattuu, vaikkei olisikaan tarkoitus satuttaa itseään tai muita. Joku tilanne saattaa mennä joskus pahemmaksi kuin on ajateltu.

Yhden vaaranpaikan nuoruuteen luo päihteidenkäyttö. Nuoret ovat kokemattomia päihteidenkäyttäjiä ja heidän elimistönsä ei pysty käsittelemään alkoholia. Päihtyneille nuorille saattaa sattua tapaturmia, he voivat joutua rikoksen uhriksi tai alkoholi saattaa vahingoittaa elimistöä. Muille näyttämisen halu ja ryhmään kuulumisen tarve saattavat saada nuoren ottamaan tarpeettomia ja vaarallisia riskejä.

Tässä oli muutamia kriittisimpiä vaaranpaikkoja, joita nuoruus voi tuoda eteensä. Toki ne ovat moninaiset ja näyttäytyvät eri aikakausina erilaisina, mutta yhteistä kaikelle on se, että kuten alussa todettiin, niin kokoontumiseen ja ryhmään kuulumisen tarpeeseen liittyy riskejä. Kaikilla nuorilla ei välttämättä ole itsellään kykyä välttää uhkaavia ja vaarallisia tilanteita, vaan hän menee porukan mukana.

2.1.3 Kriisin kokeminen nuoruudessa

Jos nuori kokee sellaisen kriisin, jossa esimerkiksi hänelle läheinen ihminen menehtyy, nuori menettää perheenjäsenen tai ystävän, välittömät ja pitkäaikaiset reaktiot saattavat olla huomattavia. Se voi horjuttaa nuoren itsenäistymistä ja eriytymistä. Nuoren erilaiset taidot käsitellä tunteita ja ristiriitatilanteita voivat häiriintyä. Jos nuori ei saa apua tilanteeseensa, se voi pahimmillaan syrjäyttää hänet, hän vetäytyy kaveripiiristä, jää pois koulusta tai voi ajautua ristiriitoihin häntä ympäröivän verkoston kanssa. (Saari ym. 2009, 66.) Toisaalta tiedetään, että nuoret selviävät yleensä kriiseistä ensisijaisesti perheen, lähimpien muiden aikuisten ja ystävien tuella. Nuoren toipumista tukevat myös säännöllinen arki, pysyvyys ja taito puhua sekä mieltä painavista asioista, että tunteistaan. (Erkko & Hannukkala 2015, 145.) Useasti nuoret ovat asioissaan avoimia ja he puhuvat vaikeistakin asioista keskenään. Ei ehkä koko laajan kaveriporukan kesken, mutta läheisimmille kavereille kerrotaan ilot ja surut sellaisena kuin ne ovat. Voi olla, että yksittäinen haastavan tilanteen kohdannut nuori kertoo tilanteesta usealle kaverille ja lähimmille aikuisille ja jo se, että pääsee kertomaan asiasta moneen kertaan, auttaa tilanteesta selviämisessä.

Mielenterveys voimaksi kirjassa puhutaan siitä, kuinka paljon merkitystä mielen hyvinvoinnilla on siihen, kuinka ihminen selviytyy elämän haastavista tilanteista. Sellaiset asiat, joista nuori saa iloa ja voimaa, lisäävät luottamusta omiin kykyihin ja mitä enemmän ihminen luottaa kykyihinsä, sen enemmän hänellä on keinoja selvitä haastavistakin tilanteista. Ihmiset tarvitsevat elämänsä turvallisia ja luotettavia läheisiä, joiden kanssa jakaa kaikenlaiset arjessa eteen tulevat tapahtumat ja niiden herättämät tunteet. Tämä turvaverkko on tärkeä aina, mutta sen rooli korostuu, jos jotain yllättävää, perusturvallisuutta horjuttavaa tapahtuu. Nuorisotyöntekijä voi olla joidenkin nuorten kohdalla tärkeäkin osa nuoren turvaverkkoa ja nuorisotyö voi tukea monenlaisia nuoren elämän suojatekijöitä. Esimerkkeinä voisi poimia nuoren yhteisöllisyyden tukemisen, tunteiden tunnistamisen ja ilmaisemisen opetteluun, harrastusten löytämisen, ongelmien ja ristiriitojen ratkaisemisen opetteluun, hyväksytyksi tulemisen ja kuulluksi tulemisen. Lisäksi nuorisotyöntekijä voi tukea nuorta pysymään koulussa ja jatkamaan opiskelua niin, että mielekkyys arkiseen tekemiseen löytyy uudelleen. Jollekin nuorelle nuorisotyöntekijä voi olla ainoa aikuinen, jolle hän uskaltaa puhua asioista, jotka mieltä painavat. (Erkko & Hannukkala 2015, 15–16, 32.)

Tunnetaidot ovat taito, joiden harjoitteluun nuoret tarvitsevat aikuisen tukea. Kaikilla nuorilla kyllin hyvää harjoitteluparia ei kuitenkaan löydy kotoa. Silloin muiden lähiaikuisten rooli suurenee. Opettajalla, valmentajalla tai nuorisotyöntekijällä voi olla tärkeä rooli tunnehallinnan taitojen tukemisessa. Tunteiden tunnistaminen, käsittely ja sanoittaminen ovat tärkeitä taitoja muun muassa toiminnan ohjauksessa, tilanteiden ennakoinnissa ja kokemuksista oppimisessa. Tunnetaitojen avulla ihminen voi myös luottavaisin mielin kohdata erilaisia elämän tapahtumia ja niiden mukana tulevia tunteita, ilman että hä-

nen tarvitsee pelätä tasapainon liiallista järkkymistä. (Erkko & Hannukkala 2015, 75–78.) Joillakin nuorilla saattaa olla vanhempien kanssa esimerkiksi kaverilliset välit, jolloin vanhemmat eivät esimerkiksi aseta rajoja nuorelle ja nuori ei koskaan kohtaa kotona tilannetta, jossa hänen oma tahtonsa joutuisi vastatusten vanhemman asettamaa rajaa. Toisaalta voi olla vanhempia, joiden kodissa ei näy lämpimiä tunteita tai esimerkiksi anneta positiivista palautetta toiminnasta. Näillä nuorilla on usein kovin negatiivinen kuva itsestään ja osaamisestaan. Se, että nuorisotyöntekijä jaksaa olla nuorelle peilinä ja jaksaa käydä nuoren kanssa joskus loputtomaltakin tuntuva väantöä rajoista ja tunteiden käsittelystä, saattaa luoda korvaamatonta tukea nuoren kasvuun. Nämä opit antavat nuorelle erilaisia valmiuksia selvittää paremmin elämän haastavien tilanteista.

2.1.4 Tehostettu nuorisotyö

Tehostettu nuorisotyö on nuorten tukemiseksi järjestettävää toimintaa kriisin kohdatessa. Tehostetussa nuorisotyössä pyritään lisäämään mahdollisuuksia läsnäololle nuorille ennestään tutuissa paikoissa. Nuorisotilalla on käytössä laajennetut aukioloajat ja nuorisohjaaja on tavoitettavissa sosiaalisessa mediassa. Siten annetaan nuorelle aika ja paikka kohdata turvallisia ja tuttuja aikuisia. Näiden lisäksi luodaan mahdollisuuksia moniammatilliselle auttamiselle. Lisäksi on tärkeää se, että tuttu ohjaaja voi jalkautua työparin kanssa sinne, mihin nuoret luonnollisesti kokoontuvat. Tehostetun nuorisotyön tehtävänä ei siis ole psykososiaalisen kriisiavun järjestäminen, vaan sen tarkoituksena on varmistaa kaiken yhteistyön aukottomuus kaikkien nuorten näkökulmasta, niidenkin, jotka eivät olleet kriisitilanteessa osallisena, mutta saattavat tarvita tukea asian käsittelyssä. (Nuorisotyön kriisikansio 4-9)

Tehostettu nuorisotyö käsitettä on vahvemmin ryhdytty käyttämään Suomen Nuorisotyö- Allianssin ja Suomen Mielenterveysseuran laatimassa ja Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamassa Nuorisotyön kriisikansiossa, jonka tarkoituksena on olla apuna laadittaessa kuntiin nuorisotyön valmiussuunnitelmia yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.

Tämän toiminnan puitteissa on toteutettu laaja kysely kriisivalmiudesta kuntien nuorisotoimille 2010, 2014 ja 2016 sekä perustettu nuorisotyön valtakunnallinen valmiusverkosto.

Vertailen seuraavaksi hieman vuosien 2014 ja 2016 kyselyitä joiltain osin. Vuonna 2014 kyselyyn vastaajia oli 169, joista suurin osa oli esimiesasemassa olevia henkilöitä ja vuonna 2016 vastaajia oli 305 joiden joukossa oli sekä esimiehiä, että niin sanottuja kenttätöntekijöitä. Vuonna 2010 ja 2014 kustakin kunnasta pyydettiin yhtä henkilöä vastaamaan kyselyyn ja vuonna 2016 jokaisesta kunnasta kyselyyn sai vastata useampi henkilö. Näin toimimalla saatiin laajemmin vastauksia kentältä. Vuonna 2016 haluttiin toimia tällä ta-

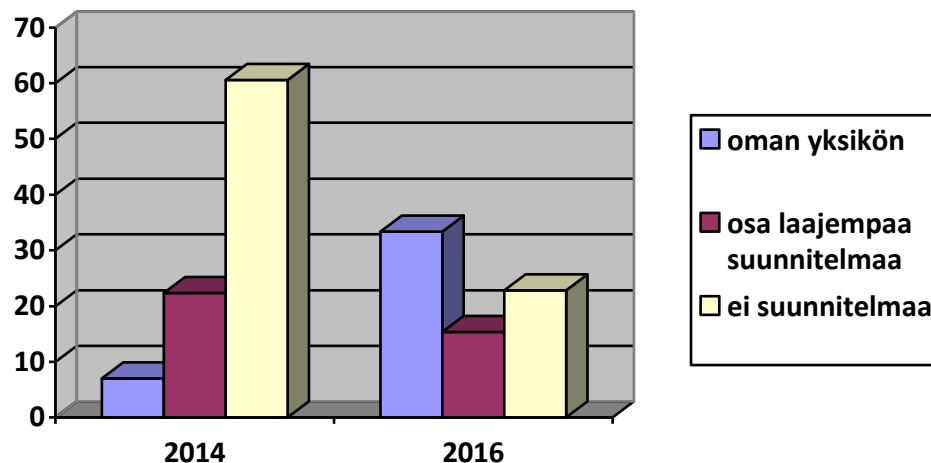
valla, jotta saatiin nuorisotyöntekijöiden kokemukset esille, koska ne voivat olla täysin erilaiset kuin nuorisotoimien johtajilla. Kyselyn vastausten kannalta on tärkeää, että kaikkien näkemykset saataisiin laajasti esille.

Edellä mainituista syistä aiempien kyselyiden vastaukset ja vuoden 2016 vastaukset eivät ole täysin vertailukelpoisia, koska vuoden 2016 kyselyn vastauksia voi olla yhdestä kunnasta useampia kuin yksi. Aineistot tulisi analysoida tarkemmin tilastojen valossa, jotta saataisiin täydellinen vastaavuus aineistojen välillä. Kuitenkin näiden kyselyiden vastaukset antavat suuntaa siitä, mihin suuntaan varautumisessa ollaan menossa.

Vuodesta 2014 vuoteen 2016 kriisitilanteet, joissa oli tarvittua tehostettua nuorisotyötä, kasvoivat prosentuaalisesti jonkin verran. Vuonna 2014 25,17 % ja vuonna 2016 28,20 % vastaajista kertoi, että olivat kohdanneet kriisitilanteen, jossa tarvittiin tehostetun nuorisotyön menetelmiä. Kriisitilanteet olivat moninaisia. Ne pitivät sisällään väkivallantekoja, itsemurhia, kuolemantapauksia ja erilaisia onnettomuuksia. Vuonna 2014 noin 70 % ja vuonna 2016 noin 55 % vastaajista kertoi, etteivät olleet kohdanneet yhtään tehostettua nuorisotyötä vaatinutta kriisitilannetta viimeisen vuoden aikana.

Tehostetun nuorisotyön menetelmät olivat kunnissa olleet muun muassa nuorisotalojen laajennetut aukioloajat, keskusteluavun tuominen nuorisotiloille ja nuorisotyöntekijöiden ja sidosryhmien jalkautuminen sinne, missä nuoret liikkuvat nuorisotilojen ulkopuolella. Sidosryhminä mainittiin kunnan eri toimijat, seurakunta ja järjestöt. Molempina vuosina tähän kysymykseen vastanneista yli 60 % mainitsi kunnan monialaisen yhteistyön ja vuonna 2014 28 % ja vuonna 2016 yli 40 % kysymykseen vastanneista mainitsi seurakunnan yhteistyökumppaniksi.

Ilmeisesti tästä syystä seurakunta mainittiin usein myös kumppanina, jonka kanssa oli laadittu yhteinen valmiussuunnitelma kriisien varalle. Vuodesta 2014 vuoteen 2016 on tapahtunut jonkin verran muutosta siinä, onko suunnitelma laadittu oman yksikön sisällä vai yhteistyössä muiden tahojen kanssa. Vuonna 2014 vain noin 7 % kysymykseen vastanneista kertoi, että heillä oli oma valmiussuunnitelma kriisien varalle ja vuonna 2016 33,33 % vastaajista kertoi, että heillä oli oma suunnitelma. Vuonna 2014 60,59 % ja 2016 enää 22,88 % tähän kysymykseen vastanneista ilmoitti, ettei heillä ole ensinkään kriisitilanteiden valmiussuunnitelmaa.

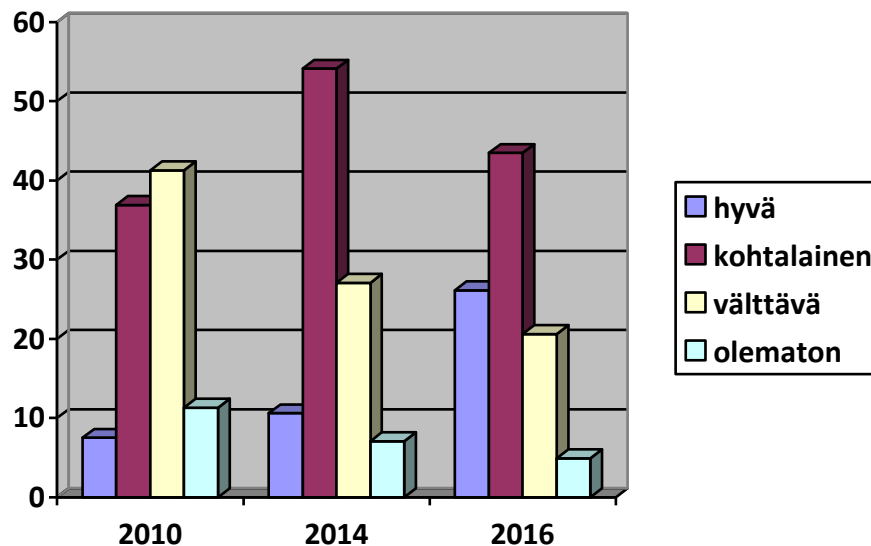
Kuvio 1 Kuntien nuorisotoimien valmiussuunnitelmat

Vapaissa vastauksissa mainittiin myös yhteistyö sosiaali- ja terveystalveluiden sekä kunnan kriisiryhmän kanssa. Yksittäisessä vastauksessa mainittiin, että monialainen ja koordinoitu yhteistyö on tärkeää. Myös ennalta sovitut toimenpiteet ja järjestäytyminen nähtiin tärkeänä.

Vuonna 2014 kysyttäessä, onko kunnan nuorisotyön kriisivalmiutta kehitetty viimeisen kolmen vuoden aikana, 36,69 % vastasi kriisivalmiutta kehitetyn, 49,11 % kertoi, ettei kriisivalmiutta ole kehitetty ja 14,2 % ei osannut sanoa, onko kriisivalmiutta kehitetty vai ei. Vuonna 2016 kysymystä ei sellaisenaan ollut kyselyssä.

Aiheen vapaissa vastauksissa kerrottiin, että kriisivalmiutta oli kehitetty laa- timalla tai päivittämällä erilaisia turvallisuus- ja valmiussuunnitelmia ja työn- tekijät olivat osallistuneet turvallisuus- ja kriisivalmiuskoulutuksiin.

Kaiken kaikkiaan 64,71 % vuoden 2014 vastaajista ja 69,6 % vuoden 2016 vastaajista arvioi oman kunnan nuorisotoimen valmiuden kohdata kriisitilan- teita hyväksi tai kohtalaiseksi. Välttäväksi oman kunnan nuorisotyön kriisi- valmiuden arvioi vuonna 2014 noin 27 % ja vuonna 2016 noin 20 % kysy- mykseen vastanneista. Joten niiden osuus, jotka vastasivat valmiuden olevan olematon (vuonna 2010 muodossa ”ei valmiutta”) tai eivät osanneet vastata ensinkään, oli vain noin 10 % luokkaa molempina vuosina.

Kuvio 2 Vuosien 2010, 2014 ja 2016 arvioita oman kunnan nuorisotoimen valmiudesta

2.2 Moniammatillinen työskentely

Psykososiaalisen tuen ja palveluiden järjestäminen on Suomessa lakisääteistä toimintaa. Pelastuslaki (468/2003) ja asetus pelastustoimesta (787/2003) velvoittavat kunnat ja kuntayhtymät huolehtimaan yhteistoiminnassa muiden asiantuntijoiden kanssa tuen ja palveluiden järjestämisestä onnettomuuden uhreille, uhrien omaisille ja pelastajille. (Saari ym. 2009, 109.)

Yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa mainitaan, että väestöön, yhteiskuntaan ja valtioon kohdistuvien uhkien hallinta edellyttää, että käytössä on toimintatavat, jotka ovat kaikkien tiedossa ja joita on harjoiteltu poikkihallinnollisesti. Useat häiriötilanteet nähdään vaikuttavuudeltaan moniulotteisena ja siksi on tärkeää, että toiminnalle on saatavissa mahdollisimman monialaista tukea. (Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2010, 54.)

Tämä luo pohjaa moniammatilliselle työskentelylle. Mietitään vaikkapa siten, että jos yhdeksäsluokkainen tyttö tekee itsemurhan, niin tilannetta puretaan todennäköisesti tytön koulussa. Apua saavat tytön luokkatoverit, muut koulun oppilaat ja koulun henkilökunta. Paikalle voidaan pyytää seurakunnan ja nuorisopalveluiden työntekijöitä. Hyvä näin ja näin kuuluukin mennä. Mutta selvitetäänkö ja huomioidaanko tytön oikeat kaverit, tytön luonnollinen kaveripiiri? Kaverit voivat olla vaikkapa vuotta vanhempia ja ammattikoulussa. Voi olla, että itse asiassa tytön kaikki kaverit ovat vanhempia, kuin peruskoululaiset ja täten saatavilla olevan tuen ulkopuolella.

Ulla Toukonen kirjoittaa artikkelissaan ”Kasvatusyhteisön voimaa” kirjassa Nuorisotyön mieli ja merkitys, että nuorisotyöntekijöillä on moniammatilliseen työhön sellaisia voimavaroja, joita ei osata hyödyntää tarpeeksi. Nuorisotyöntekijät kohtaavat nuoria monina eri vuorokauden aikoina ja useissa eri paikoissa, kuten koulussa, kadulla, leireillä ja retkillä. He voivat työskennellä saman nuoren kanssa useana iltana viikossa vuosien ajan. Nuorisotyöntekijä voi siis olla nuoren elämässä mukana tukemassa ja auttamassa erilaisissa tilanteissa. Toukonen kertoo työskennelleensä nuorisotyöntekijöiden kanssa, joista on huokunut aito välittäminen, avoin suhtautuminen, joustavuus ja turvallisuus. He ovat olleet aikuisia, jotka ovat kohdanneet nuoret aidosti ja ovat rakentaneet luottamuksellisia suhteita nuoriin. Toukonen mainitsee myös, ettei hän kannata mallia, jossa kriisin kohdannut nuori lähetetään ventovieraan ihmisen luo saamaan apua. (Aho, Haapanen, Heikkinen, Laitinen, Majanen, Pilke, & Sarha 2009, 121.)

Hammarlund (2001) viittaa kirjassaan Kriisikeskustelu Solomoniin ja Benbenishtyyn (1986): ”Kriisiin joutuneesta on huolehdittava tapahtumapaikan lähistöllä ja lähellä sitä ryhmää, johon hän kuuluu. [...] Juuri tavallinen arkinen lähimmäisen läsnäolo ja kosketus on sitä, mitä melkein kuka tahansa voi antaa ja mikä auttaa kriisissä olevaa kohtaamaan uuden tilanteen ja käsittelemään sitä.”

Pienellä paikkakunnalla jokainen nuorta koskettanut tragedia koskettaa suurta joukkoa nuoria. Ei pelkästään niitä nuoria, jotka ovat peruskoulussa. Tällöin olisi hyvä, että esimerkiksi nuorisotila olisi se paikka, josta olisi saatavilla tarvittava sokkivaiheen apu, tukea, lämpöä ja tarvittaessa ammatillisen avun piiriin ohjaamista. Näissä avoimien ovien tilaisuuksissa tulisi siis kriisiryhmän edustajien lisäksi olla mukana nuorisotyöntekijöitä ja kirkon edustajia, ainakin seurakunnan nuorisotyönohjaajia ja mahdollisesti henkisen huollon ryhmän edustajia, jos seurakunnassa sellainen on perustettu. Kirkon henkisen huollon tuki on luonteeltaan palvelua, lähellä oloa ja ahdistuksen jakamista, aivan kuin kunnallinenkin nuorisotyö on. On hyvä muistaa, että kriisitilanteen shokkivaiheessa sosiaalinen tuki ja lähimmäisapu ovat tärkeässä roolissa ammatillisen avun rinnalla (Saari ym. 2009, 113). Kriisityön käsikirjassa korostetaan, että shokkivaiheessa on tärkeää, että läsnä on turvallinen ja toimintakykyinen ihminen. Olennaista on myötäeläminen ja huolenpito. Kriisin kohdanneen annetaan puhua tapahtuneesta ja auttaja ei saisi tyrkyttää omia ajatuksiaan ja kokemuksiaan. Neuvoille ja opastuksille voi kuitenkin olla tarvetta, mutta ne olisi hyvä olla kirjallisena, koska kriisin kokenut ei välttämättä muista niitä myöhemmin, jos tieto tulee vain suullisesti. On myös hyvä varmistaa, ettei henkilö jää yksin kohtaamisen jälkeen. (Pohjolan-Pirhonen, Poutiainen & Samulin 2007, 20.)

Varsinaisen kriisityön hälytysjärjestelmä on sellainen, että ensilinjan auttajien tehtävänä on huolehtia yhteydenotosta kriisiryhmään tai tiedottaminen kriisiryhmän olemassa olosta yhteystietoineen. Kuitenkin joskus voi käydä niin, että kriisityöstä ilmoittaminen unohtuu kiireellisimpien tehtävien vuoksi ja sil-

loin muiden ammattilaisten rooli korostuu ja heidän tulee huolehtia, että ihmiset pääsevät kriisiytyön piiriin, jos tilanne sitä vaatii. (Saari ym. 2009, 115.)

2.2.1 Nuorten ohjaus- ja palveluverkoston rooli monialaisen työn kokoajana

Vuoden 2011 alussa astui voimaan uudistettu nuorisolaki, jossa säädetään myös monialaisesta yhteistyöstä. Lain tasolla monialainen yhteistyö koskee vain viranomaisia. Eri toimialojen lainsäädännöissä on määritelty erilaisia velvoitteita palveluiden järjestämisestä ja toimeenpanosta ja usein eri hallinnonaloille säädettyt lait koskevat poikkihallinnollisesti useita sektoreita kunnissa. On siis senkin vuoksi ollut luontevaa tehdä moniammatillista työtä kunnan sisällä. Vuonna 2011 voimaan astuneen uuden nuorisolain pykälässä 7 puhutaan moniammatillisuuden sijasta monialaisesta yhteistyöstä, koska laissa halutaan korostaa sitä, että kyseessä on eri sektoreiden ja toimialojen yhteistyö, eikä niinkään eri ammattiryhmien yhteistyö saman sektorin sisällä. Käsitteeseen halutaan sisällyttää toimialat, työntekijät ja työntekijöiden ammattiosaaminen. (Aaltonen 2011, 27.)

Vuonna 2011 voimaan tulleessa nuorisolaissa velvoitetaan kuntia kokoamaan monialainen yhteistyöverkosto, nuorten ohjaus- ja palveluverkosto, jonka tehtävänä on

- 1) koota tietoja nuorten kasvu- ja elinoloista sekä arvioida niiden pohjalta nuorten tilannetta paikallisen päätöksenteon ja suunnitelmien tueksi;
- 2) edistää nuorille suunnattujen palvelujen yhteensovittamista ja vaikuttavuutta tavoitteena palvelujen riittävyys, laadukkuus ja saavutettavuus;
- 3) suunnitella ja tehostaa yhteisiä menettelytapoja nuorten palveluihin ohjautumiseksi ja tarvittaessa palvelusta toiseen siirtymiseksi;
- 4) edistää nuorten palveluiden järjestämiseen liittyvän tietojen vaihdon sujuvuutta suunnittelemalla yhteisiä menettelytapoja viranomaisten kesken. (Nuorisolaki 7 a §)

Tämän lakipykälän pohjalta olisi järkevää ja luonnollista miettiä myös kunnan turvallisuusasioita. Nuorten ohjaus- ja palveluverkostossa on jäseniä muun muassa nuorisopalveluilta, koulutoimesta, sosiaali- ja terveystaloukselta sekä poliisihallinnosta. Kohdassa 1 mainitaan nuorten kasvu- ja elinolosuhteet. Turvallisuus ja varautuminen ovat mielestäni luonnollinen osa tätä kohtaa ja verkostosta löytyy osaaminen ja tieto tämän pohdinnan taustalle. Lisäksi tarvitaan vuoropuhelua eri hallinnonalojen välillä ja nuorten ohjaus- ja palveluverkosto olisi tähän hyvä taho.

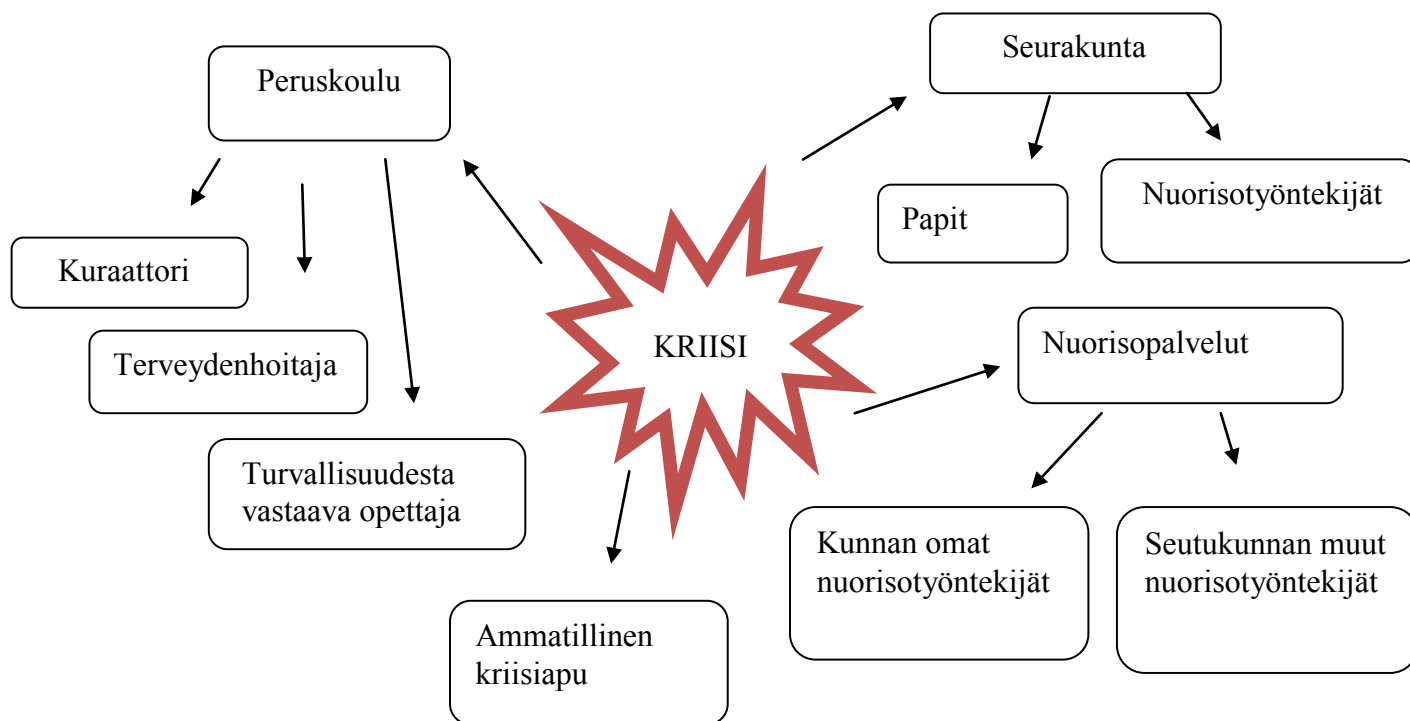
2.2.2 Yhteinen työ kriisin kohdatessa

Traumaattisten tapahtumien jälkeen järjestettävä psykososiaalinen tuki on osa kunnan vastuulla olevaa lakiin perustuvaa palvelujärjestelmää. Psykososiaalinen tuki tulee tarjota tarpeen vaatiessa tilanteeseen sopivalla tavalla. Psykososiaalinen tuki tulisi suunnitella monialaisesti muun muassa koulu- ja nuorisotoimen sekä lasten päivähoidon ja erityissairaanhoidon kanssa. Lisäksi pelastuslaitos, poliisi, seurakunnat ja kolmas sektori ovat luonnollisia yhteistyökumppaneita (STM 2009/16, 20.)

Lukiessa erilaisia listoja, joihin on nimetty tärkeitä auttajatahoja kriisin kohdatessa, voi huomata, ettei nuorisotyön jo olemassa olevaa roolia nuorten rinnalla kulkijana ole huomioitu. Edellä mainittua sosiaali- ja terveysministeriön julkaisua lukuun ottamatta nuorisotoimi puuttuu kokonaan listalta, kun nimeetään yhteistyökumppaneita erilaisten valmiussuunnitelmien laatimiseen. Esimerkiksi opetushallituksen ohjeistuksessa kriisisuunnitelma laaditaan osaksi oppilaitoskohtaista opiskeluhoitosuunnitelman yhteisöllistä opiskeluhoitoa ja se laaditaan yhteistyössä opetustoimen, sosiaali- ja terveystoimen, opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa kanssa. Opetushallituksen sivuilla listataan myös useita toimijoita, jotka luetellaan yhteistyökumppaneiksi kriisitilanteessa. Listalla koulun ulkopuolista tahoista ovat poliisi, palo- ja pelastustoimi, terveyskeskus, sairaala, lastensuojelu, kunnan kriisiryhmä, kasvatus- ja perheneuvola, lastenpsykiatrian tai nuorisopsykiatrian poliklinikka, sosiaalitoimi, seurakunnat ja järjestöt (www.oph.fi). Vain nuorisotyö loistaa poissaolollaan. En väitä, että nuorisotyöntekijöistä pitäisi tehdä kriisityön osajia, mutta heidät tulisi nähdä kunnissa yhtenä luonnollisena toimijana, kumppanina kriisin kohdatessa. Nuorisotyö on kuitenkin helposti saatavilla myös virka-ajan ulkopuolella ja rakenteeltaan usein hyvin joustava yksikkö.

On todettu, että niissä kunnissa, joissa on nuorisotyön valmiussuunnitelma, oli kokemus, että heillä oli muita parempi valmius kohdata kriisejä (Veikkolainen 2014). Tuttu verkosto luo turvallisuuden tuntua, muttei oikeasti auta kriisitilanteessa, kun pitäisi päättää mihin varautua, kenelle pitää ilmoittaa jos jotain tapahtuu ja niin edelleen. Siksi kunnissa olisi hyvä tehdä asian eteen yhteistä työtä. Pitäisi laatia suunnitelmia, jotka korreloivat eri hallinnonalojen välillä sekä huolehtia niiden yhtäaikaisestä päivittämisestä ja tarvittavilta osin asioiden harjoittelusta yhdessä. Varsinkin pienellä paikkakunnalla tämä olisi luonnollinen jatkumo jo tehtävään yhteistyöhön. Muun muassa koulujen ja seurakunnan nuorisotyön kanssa tehdään laajasti yhteistyötä jo nyt, miksei siis myös turvallisuusasioiden saralla. Lisäksi sosiaali- ja terveystoimen eri toimijoiden kanssa tehdään yhteistyötä ja ollaan kumppaneina erilaisissa työryhmissä, myös heidän kanssaan yhteinen suunnittelu olisi varmasti mahdollista. Se, miksi sitä ei ole ollut, on varmaankin vain se, ettei kukaan ole tullut ajatelleeksi.

Paananen (2009, 37) pohtii artikkelissaan Jokelan koulusurmien opetuksia nuorisotyölle Hoikkalan ja Suurpään kirjassa Kauhajoen jälkipaini sitä, että pitäisikö valtakunnan tasolla pohtia, pitäisikö kuntien nuorisotoimien käytössä olla yhtenäinen pohja kriisitilanteissa toimimiselle. Paananen pohtii, tulisiko mallin olla sellainen, että se olisi helposti istutettavissa muun muassa kuntien valmiussuunnitelmiin. Myöhemmin julkaistu Nuorisotyön kriisikansio toi vastauksen tähän pohdintaan. Kriisikansio sisältää kattavat ohjeet ja materiaalit valmiussuunnitelmien laatimiseen ja päivittämiseen. Materiaalissa on huomioitu se, että laadittava valmiussuunnitelma voi olla myös osa kunnan muita valmiussuunnitelmia. Nuorisotyön valmiussuunnitelma onkin järkevää laatia niin, että se palvelee juuri siten, kun se kussakin kunnassa on järkevää. Jos nuorisopalvelut tekevät paljon yhteistyötä koulujen kanssa, on suunnitelmien hyvä olla yhtenäiset. Näin esimerkiksi meillä Janakkalassa on. Toinen nuorisotilamme sijaitsee koululla ja on luonnollista, että suunnitelmissa huomioidaan toisen tahon olemassaolo.

Kuvio 3 Parhaimmillaan yhteinen työ kriisin kohdatessa on etukäteen mietitty kokonaisuus

3 KRIISIVALMIUS JANAKKALASSA NUORISOTYÖN NÄKÖKULMASTA

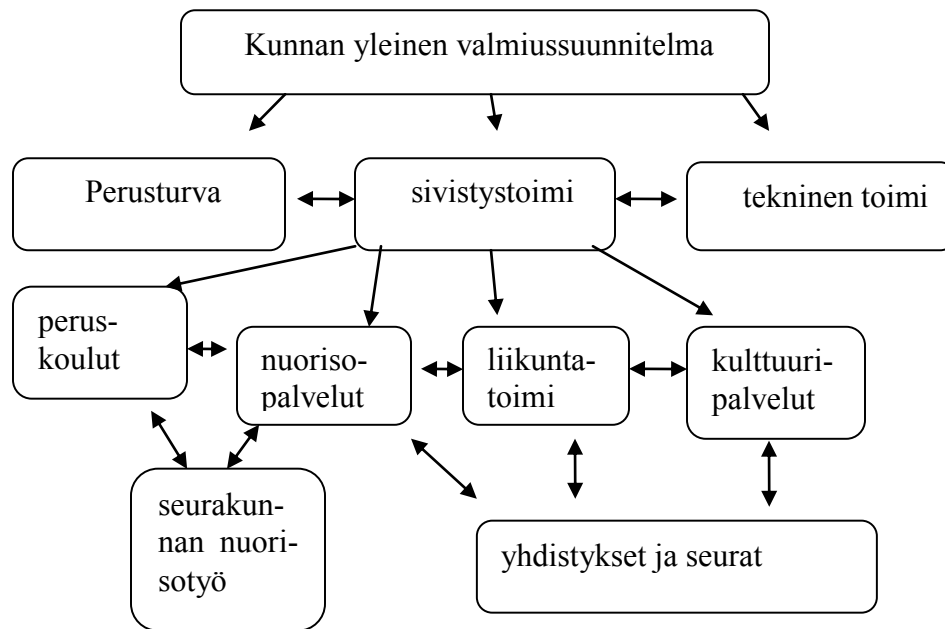
Kunnissa on paljon erilaisia suunnitelmia kriisien varalle. Eri toimipaikoissa tehdään erilaisia suunnitelmia ja nimeäminen on haastavaa. Saattaa olla, että meillä on kunnissa samansisältöisiä suunnitelmia eri nimillä tai samalla nimellä täysin eri sisältöisiä suunnitelmia. Yleisesti kouluissa käytetään nimitystä kriisi- tai kriisivalmiussuunnitelma, nuorisopalvelut käyttivät samoja termejä aiemmin, mutta nuorisopalveluilla on enenevässä määrin alettu käyttää termiä tehostetun nuorisotyön suunnitelma. Näitä termejä on käytetty myös Janakkalassa.

Janakkalassa kouluilla kriisisuunnitelmat ovat osana koulun turvakansiota ja nuorisopalveluilla on ollut kriisivalmiussuunnitelma, jonka rinnalla on ollut kohdekohtaiset pelastussuunnitelmat sekä turvallisuussuunnitelmat erikseen kaikkiin toimintoihin. Koska suunnitelmat ovat niin erilaisia, olisikin tärkeää, että eri toimijat ainakin olisivat tietoisia toisensa suunnitelmista. Joiltain osin suunnitelmia olisi varmasti mahdollista myös yhtenäistää ja kukin toimija voisi ottaa omassa suunnitelmassaan huomioon muiden toimijoiden suunnitelmia. Tässä korostuu jälleen pienen kunnan etu, toimijoita on vähän ja kaikki tekevät jo valmiiksi jotain yhdessä, se helpottaa yhteisen työn tekemistä myös varautumisessa.

3.1 Yleinen valmiussuunnitelma kunnassa

Eri ministeriöt ovat laatineet kunnille ohjeistuksia eri toimialojen valmiussuunnitelmista. Muun muassa sosiaali- ja terveysministeriö on julkaissut erilaisia oppaita ja ohjeita, joissa käsitellään varautumista häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin. ”Lähtökohtana on se, että kunnan valmiussuunnitelma rakentuu toimialoittain määriteltyjen uhkamallien arvioinnin perusteella toimialasuunnitelmiksi. Toimialasuunnitelmien keskeiset asiat kootaan valmiussuunnitelman yleiseen osaan, joka on tarkoitettu ensisijaisesti kunnan johdon ja päättäjien käyttöön” (Juntunen, Nurmi & Stenvall 2009, 67–68.) Kuntien varautuminen ja turvallisuuden hallinta muuttuvissa hallinto- ja palvelurakenteissa teoksessa todetaan kuitenkin, että varmaa tietoa ei teokseen kerätyn aineiston perusteella ole siitä, missä määrin kuntien yleiset valmiussuunnitelmat korreloivat eri toimialojen suunnitelmien kanssa ja miten eri toimialojen suunnitelmat koordinoituvat keskenään. Tutkimuksessa oletetaan tämän perusteella, että toimialakohtaiset suunnitelmat jäävät toisistaan irrallisiksi ja kunkin toimialan suunnitelma rakentuu oman toiminnan lähtökohdista. Kokonaisvarautumisen astetta pystyttäisiin tutkimuksen mukaan parantamaan, jos

poikkihallinnollista yhteistyötä ja koordinaatiota valmiussuunnitelmien osalta olisi enemmän. (Juntunen ym. 2009, 68.)

Kuvio 4 Ihannetilanteessa kunnan valmiussuunnitelma ja toimialojen yleiset suunnitelmat korreloivat yksiköiden ja yhteistyötahojen suunnitelmien kanssa. Tässä esimerkissä on korostettu sivistystoimen toimialaa

Edellä mainitussa kuntien varautumista käsittelevässä tutkimuksessa todettiin myös, että varautumista pidetään perustyöstä irrallisena asiana kunnissa. Ajattellaan, että on normaalitilanne sekä häiriötilanne ja häiriötilanteisiin pitäisi perehtyä ja valmentautua erillisesti. Kuitenkin varautumisen pitäisi olla osa perustyön kehittämistä ja perustyössä tulisi arjessa harjoitella varautumiseen liittyviä asioita. (Juntunen ym. 2009, 70–71.) Tutkimuksen haastattelijat olivat kiinnittäneet huomiota siihen, että valmiussuunnittelu on tullut entistä avoimemmaksi. He ajattelivat tämän johtuvan siitä, että uhkakuvat ovat muuttuneet sotilaallisista uhista arkisimmiksi. Edelleen valmiussuunnitteluun liittyy kuitenkin tarpeetontakin salailua. Siksi saattaa olla epäselvää, miten eri toimijoiden tulisi toimia häiriötilanteessa. Monissa kunnissa saattaa olla tilanne, että valmiussuunnitelmissa ei ole toimintaohjeita tavanomaisempiin kriiseihin ja häiriötilanteisiin varautumiseen. Lisäksi tutkimuksessa todetaan, että varautuminen on ollut hieman ylimalkaista eikä uhkien tiedostaminen ole aina johtanut konkreettisiin toimenpiteisiin. Asioiden tiedostamisesta konkreettiseen tekemiseen on siis vielä matkaa. (Juntunen ym. 2009, 73 ja 114.)

Kuntien varautumisesta ja turvallisuuden hallinnasta tehdyssä tutkimuksessa annettiin tutkimustulosten perusteella muutamia kehittämissuhteita. Yksi huomio oli jo edellä mainittu ymmärrys siitä, että varautuminen ja valmiussuunnittelu tulisi nähdä kuntien ydintehtäviin kuuluvana asiana, ei irrallisena lisänä tai erityistehtävänä. Toisena asiana kehittämissuhteissa oli tehtäväjako ja vastuusuhteet. Asiassa nostettiin esiin muun muassa se, että tulisi kiinnittää huomiota siihen, että ovatko kuntien eri toimialat tietoisia toistensa roolijaosta sekä siihen, onko mietitty eri toimijoiden suhdetta ja valtuuksia kunnan yleisjohtoon ja luottamuselimiin. Kunnissa olisi hyvä olla yhteyshenkilö, jonka tehtäviin kuulisi vastata poikkihallinnollisesta koordinoinnista eri toimialojen kesken. (Juntunen ym. 2009, 116–117.)

Kuntien valmiussuunnitelmat ovat salassa pidettäviä asiakirjoja. Sain kuitenkin luettavakseni valmiussuunnitelman yleisen osan ja pystyin vertailemaan sitä koulujen ja nuorisopalveluiden kriisisuunnitelmiin. Yleisesti ottaen suunnitelmat korreloivat hyvin keskenään. Toki kunnan yleinen valmiussuunnitelma koskee yleisempiä linjoja ja toimialojen suunnitelmat ovat toimialakohtaisia ja yksikkökohtaisia ja sitä kautta yksityiskohtaisempia.

3.2 Koulujen kriisisuunnitelmat

Kouluissa on jo vuosien ajan varauduttu kriisien kohtaamiseen laatimalla kriisisuunnitelmia sekä perustamalla kriisiryhmiä. Kriisiryhmä koostuu usein oppilashuoltoryhmästä tai osa oppilashuollon jäsenistä on nimettynä kriisiryhmään. Ryhmää johtaa usein rehtori tai vararehtori. Koulun kriisisuunnitelma on usein osa koulun pelastussuunnitelmaa ja nämä muodostavat yhdessä koulun turvakansion. Koulujen turvallisuuteen liittyvät suunnitelmat tulisi tarkastaa vuosittain ja päivittää tarvittaessa. (Saari ym. 2009, 79–80.)

Janakkalassa tilanne on juuri yllä kuvatun kaltainen. Kriisisuunnitelma ja pelastussuunnitelma muodostavat koulun turvakansion. Kunnan toisessa päätaajamassa nuorisotila sijaitsee yläkoulun ja lukion tiloissa ja tämä on otettu huomioon turvakansion suunnitelmissa. Toisessa yläkouluista nuorisopalvelut on otettu huomioon myös koulun turvallisuusryhmän sidosryhmissä. Molemmilla yläkouluilla oli lukuvuoden alussa päivitetty suunnitelmat, joihin koko henkilöstö oli perehtynyt. Mahdollista yhteistyötä seurakunnan ja kunnan nuorisotyön kanssa kriisitilanteissa ei ollut avattu kummassakaan suunnitelmassa. Kouluilla on velvollisuus laatia kriisitoimintamalli ja perustaa niistä vastaavat kriisiryhmät.

3.3 Nuorisotyön kriisisuunnitelmat

Nuorisotyössä kriisisuunnitelmat eivät ole lakisäätöisiä, mutta olisi hyvä, jos kriiseihin olisi varauduttu ennalta. Se, että asioihin on varauduttu, parantaa mahdollisuuksia selvittää haastavasta tilanteesta nopeammin ja vähemmällä vahingoilla. Nuorisotyön kriisisuunnitelman tulisi olla käytännönläheinen ja konkreettinen. Nykyisellään oman työpaikkani kriisisuunnitelma on päivittämättä, ja yhtenä tämän opinnäytetyön tarkoituksena on saattaa suunnitelma ajan tasalle. Apuna käytän Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamaa, Suomen Nuorisotyö - Allianssin ja Suomen mielenterveysseuran kokoamaa valtakunnallista Nuorisotyön kriisikansiota.

Nuorisopalveluissa käydään turvallisuusasioita läpi yleensä erilaisia tapahtumia tai toimintoja ennen. Jokaiseen tapahtumaan laaditaan turvallisuussuunnitelma ja se kattaa kriiseihin varautumisen kyseisen tapahtuman tai toiminnan osalta. Tapahtumien turvallisuussuunnitelma sisältää muun muassa riskienkartoituslomakkeen ja konkreettisen toimintasuunnitelman, jos jotain vakavampaa tapahtuu. Se mihin ei ole tällä hetkellä varauduttu ensinkään, on ne tehostetun nuorisotyön toimet, joiden tulisi olla käytettävissä, jos nuoria koskettava kriisi tapahtuu muualla kuin nuorisopalveluiden omassa toiminnassa.

3.4 Seurakunnan kriisityö

Kirkkohallitus on julkistanut vuonna 2005 kirkon valmiussuunnittelun yleiset perusteet, jotka ohjeistavat seurakuntien varautumista häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin. Sen rinnalla on annettu ohjeistus Henkisen huollon toimintaohjeista seurakunnille. (Poutiainen 2007, 30.)

Normaaliolojen häiriötilanteita voidaan kohdata joko seurakunnan omassa toiminnassa tai seurakunnan toimintaympäristössä. Sellaisia tilanteita voivat olla esimerkiksi tulipalot, epidemiat, vakavat liikenneonnettomuudet tai poikkeukselliset sääolosuhteet. Häiriötilanne saattaa vaatia yhteistyötä eri toimijoiden kanssa myös kirkon ulkopuolella ja siksi suunnitelmat tulisi laatia yhteensopiviksi muiden toimijoiden kanssa. (Poutiainen 2007, 32.)

3.5 Suunnitelmista yhteneväiseen suunnitteluun?

Kuten kuntien varautuminen ja turvallisuuden hallinta tutkimuksen loppulauseissa todetaan, kuntiin tulisi saada jalkautettua sellaista toimintakulttuuria, jossa otettaisiin huomioon asiantuntijuus ja laajempi turvallisuuden hallinnan kulttuuri. (Juntunen 2009, 121.) Tulisi pystyä luomaan kokonaiskuvaa turval-

lisuuteen liittyen ja sitä kautta pitäisi luoda kattavammat ja keskenään korreloivat valmiussuunnitelmat eri toimialoille kunnan yleisen valmiussuunnitelman alle. Janakkalassa eri toimijoiden suunnitelmat ovat kattavat, mutta tehostetun nuorisotyön suunnitelma voisi osaltaan nivoa yhteen työskentelyä siinä hetkessä, mihin esimerkiksi pelastussuunnitelmien osuus loppuu ja ennen kuin mahdollinen ammatillinen kriisityö alkaa.

Nuorisotyön kriisikansiossa listataan syitä, miksi valmiussuunnitelmaa tarvitaan. Näitä syitä ovat muun muassa se, että onnettomuuden sattuessa ei harvinta-aikaa juurikaan jää, vaan pitäisi tietää pian kuinka toimitaan ja samaan aikaan henkilökunta ja nuoret saattavat olla samanlaisten reaktioiden vallassa. Lisäksi ilman etukäteissuunnitelmia tilanteen hallinta voidaan menettää kriittisessä vaiheessa. Yksi huomio on se, että nuorisotyö voi toiminnallaan antaa mallin siitä, että haastavistakin tilanteista voidaan selvitä ja niitä voidaan käsitellä. Näiden lisäksi kohdatut kriisitilanteet pitää hoitaa, koska hoitamattomana ne saattavat jäädä niin sanotusti kytämään pinnan alle ja voivat tulla myöhemmin ilmi esimerkiksi sairauslomina tai yhteisön toimintakyvyn heikkenemisenä. Erilaiset varautumisen suunnitelmat ovat hyväksi, koska silloin tiedetään, että ainakin jotain on tehtävissä, jos yhteisö kohtaa kriisin ja niissä tilanteissa ei mene aikaa ja voimia toimintamallin luomiseen. Valmis malli auttaa toimimaan järkevämmiin stressaavassa tilanteessa ja oikeanlainen toiminta lievittää kriisi haittavaikutuksia sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. (Nuorisotyön kriisikansio 2-7.)

Kaiken kaikkiaan eri toimijoilla kunnassa on hyvät suunnitelmat kriiseihin varautumisesta, mutta yhteistä puhetta tarvitaan, jotta saadaan yhteistä ja saumatonta toimintaa tarvittaessa nopeallakin aikataululla. Olisi hyvä puhua muun muassa siitä, kuinka, missä ja keiden toimesta mahdollistetaan psyykkisen ensiavun tarjoaminen laajempaa joukkoa koskettavassa kriisissä. Osana keskustelua olisi hyvä miettiä, keillä kunnan työntekijöistä on valmiuksia olla tukemassa nuoria ammatillisen kriisiavun rinnalla. Miten nämä työntekijät saadaan paikalle? Miten toimitaan loma-aikoina? Millainen on tiedotusketju? Mitkä ovat mahdolliset paikat, joihin tukipiste voitaisiin avata? Näitä asioita etukäteen pohtimalla ja laatimalla suunnitelma, voitaisiin tarpeen vaatiessa toimia nopeammin.

Tämän opinnäytetyön tuotoksena aloitettu suunnittelutyö jatkuu syksyllä 2017 ja yhteistä puhetta jatketaan, jotta saadaan erilaisille kunnassa oleville suunnitelmille yhteiset kosketuspinnat. Työskentely lähti hyvin käyntiin keväällä 2017 ja kaikki kokivat yhteisen työn varautumisessa tärkeänä. Pienessä kunnassa on etuna se, että kaikki tiedostavat, että me kaikki työskentelemme samojen nuorten kanssa.

4 AIEMPIA TUTKIMUKSIA

Essi Helin on laatinut Humak opinnäytetyön vuonna 2012 aiheenaan Nuorisotyön kriisivalmius - miksi nuorisotoimet eivät varaudu kriisiin. Opinnäytetyö oli laadullinen tutkimus kolmen eri kunnan nuorisotoimien tilanteesta. Helinin opinnäytetyön pohjana käytettiin hänen itsensä aiemmin Suomen nuorisotoimille teettämää Nuorisotyön kriisivalmius 2010-kyselyä, jonka tulosten pohjalta selvitettiin nuorisotoimien varautumista erilaisiin yllättäviin tilanteisiin ja kartoitettiin koulutustarpeita teemaan liittyen. Tutkimuksessa todettiin, että ne kunnat, joissa keskusteltiin yhteisesti suunnitelmasta, pystyivät varautumaan paremmin yllättäviin kriisitilanteisiin. Kaikkiaan kuitenkin todettiin, ettei nuorisotoimea huomata ottaa luonnolliseksi kumppaniksi kriiseihin varautumisessa. Nuorisotyöntekijöillä on usein varsin luonteva osuus isonkin osan kunnan nuorison arkea ja tuttuus lisää turvallisuutta.

Tässä minun opinnäytetyössäni, kohdassa 2.1.4, käsitellään laajemmin vuosien 2014 ja 2016 kyselyitä kriisivalmiudesta kuntien nuorisotoimille. Tämä vuoden 2010 kysely ei ollut vertailukelpoinen myöhempien kyselyiden kanssa, koska myöhemmissä kyselyissä oli enemmän kysymyksiä ja kysymyksiä on muokattu jokaisen kyselyvuoden kohdalla.

Toisena tutkimuksena haluan mainita Tomi Kiilakosken Nuorisotutkimusseuralle vuonna 2009 tekemän verkkojulkaisun; Viiltoja - Analyysi kouluväkivaltaasta Jokelassa. Tutkimuksessa tarkastellaan 2007 tapahtunutta Jokelan kouluampumista kouluväkivallan ilmentymänä. Tutkimuksessa tarkastellaan muun muassa niitä ongelmia, joita koulusurmien kaltaiset tapahtumat pitävät sisällään ja kuinka tapahtuman eri osaset, kuten tekijä, uhrit, tapahtumapaikka ja motiivi voidaan ymmärtää. Tutkimuksessa käsitellään laajasti niitä toimia, joita kunnassa laitettiin alulle pian kriisin jälkeen paikallisten nuorten tueksi ja mikä oli nuorisotyön rooli tässä prosessissa. Lisäksi tutkimus sisältää suosituksia siitä, kuinka väkivaltaan tulisi suhtautua ja kuinka tulisi arvostaa sitä tietoa, joka nuorten kanssa työskentelevillä on olemassa. Tutkimus sisältää myös muutamia muita suosituksia.

Tutkimuksen raporttiosuudessa on Tuusulan nuorisotoimen työntekijöiden kommenttipuheenvuoroja muun muassa siitä, miten tapahtuma vaikutti nuorisotyön toimintakenttään ja kuinka paikalliset nuoret reagoivat tapahtumiin ja kuinka nuorisotyö eli mukana muutoksessa.

Tuusulan nuorisopäällikkö Sami Paananen kertoo siitä, mitä kunnan nuorisotoimessa tehtiin tapahtuman jälkeen. Kirjoitus sisältää tehdyt ratkaisut päivä päivältä kronologisessa järjestyksessä. Lisäksi Paananen pohtii yhteistyön toimivuutta eri toimijoiden välillä sekä sitä, että yleisesti tulisi miettiä, mikä on eri toimijoiden rooli, jos jotain vastaavaa sattuu toistamiseen.

Toisessa kommenttipuheenvuorossa nuoriso-ohjaaja Pasi Hedman kertoo siitä, millaista oli tulla kuntaan väliaikaiseksi työntekijäksi opetusministeriön kunnalle myöntämän rahoituksen turvin. Kommenttipuheenvuoron perusteella tilanne on ollut kaoottinen myös työntekijöiden kannalta. Nämä ekstrarahoituksella kuntaan saadut viisi työntekijää aloittivat marraskuun 2007 ja tammi-kuun 2008 välillä ja heidän tehtävänä oli tehdä tehostettua nuorisotyötä. Kuitenkin tilanne on ollut sekava, ja kukaan ei ole oikein tiennyt mitä tehdä. He tulivat kohdassa, jossa kuntaan oli jäänyt vain omat työntekijät ja Keski-Uudenmaan muiden kuntien lähettämä apu oli palannut omiin kuntiinsa. Perehdytys on ollut vaillinaista ja työntekijät ovat väsyneet. Kesälomiin asti kaikki oli sekavaa. Syksyllä tilanne oli kuitenkin jo selkeytynyt ja kaikki tiesivät paremmin mitä kukakin tekee.

Viimeisessä kommenttipuheenvuorossa erityisnuorisotyöntekijä Jaana Kellosalmi avaa sitä, millaisia haasteita on liittynyt nuorten toipumiseen koulusurmien jälkeen. Aluksi Kellosalmi kertoo niistä käytännön toimista, joita tehtiin tapahtumapäivänä ja sitä seuranneina päivinä. Paljon on mennyt aikaa siihen, että on huolehdittu nuorten perustarpeista, varmistettu että he ovat syöneet, nukkuneet ja peseytyneet. Kellokoski kirjoittaa myös siitä, kuinka nuoret reagoivat tapahtuneeseen heti ja myöhemmin, millaisilla toimintojen avulla nuoret ovat käsitelleet tapahtunutta ja millaisia oireita nuorille on tullut pidemmällä aikavälillä ja millaista suru on ollut ja miten surun kanssa on työskennelty. Lopuksi Kellosalmi miettii nuorisotyöntekijöiden jaksamista ja sitä kuinka tästä kauheasta tapahtumasta voisi kuitenkin oppia jotain.

5 TYÖN TAVOITE JA KEHITTÄMISTEHTÄVÄ

Opinnäytetyössäni kartoitan, kuinka työskentelykunnassani on varauduttu yllättäviin kriiseihin nuorten arjessa. Onko meillä olemassa valmiussuunnitelmaa koko yhteisöä koskevien kriisien hoitamiseksi ja pystymmekö vastamaan nuorten hätähuutoon yksilöä koskevissa kriiseissä.

Osallistuimme Liikenneturvan seminaariin, ja siellä toteutetun harjoitteen esimerkkitapauksena oli “Saku”, 15-vuotias mopopoika, joka kuoli liikenneonnettomuudessa muiden mopopoikien silmien edessä ja tämä tapaus kosketti vahvasti pientä kyläyhteisöä, asia huomioitiin koulussa ja muun muassa nuorisotila oli onnettomuuden jälkeen auki lähes koko ajan ja ohjaajat tarjosivat nuorille tukea kriisin keskellä.

Mielestäni nämä ovat juuri niitä asioita, joihin työpaikallani ei ole varauduttu riittävästi. Tällaisen toiminnan organisointi vaatisi hieman etukäteissuunnittelua, ja opinnäytetyössäni keskityn ennakointiin ja kriiseihin varautumiseen. Tavoitteena on löytää kriisin kohdatessa yhteisiä toimintalinjoja yli sektorirajojen sekä laatia nuorisopalveluille tehostetun nuorisotyön käsikirja tai suunnitelma. Opinnäytetyöni on toiminnallinen opinnäytetyö.

Toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena voi olla käytännön toiminnan ohjeistaminen, toiminnan järjestäminen tai järjeistämisen. Toiminnallinen opinnäytetyö voi olla esimerkiksi ammatilliseen käyttöön suunnattu ohje, ohjeistus tai opastus, kuten perehdytysopas tai turvallisuusohjeistus. Siinä on tärkeää yhdistää käytännön toteutus ja toiminnan raportointi tutkimusviestinnän kautta. Toiminnallisen opinnäytetyön tuotoksena syntyy aina jokin konkreettinen tuote. (Vilka & Airaksinen 2003, 9 ja 51.) Tässä opinnäytetyössä tuotteena syntyvät toimintakortit ja myöhemmin tehostetun nuorisotyön kansio. Kuten Eskola ja Suoranta olivat vuonna 1998 julkaistussa teoksessaan Johdatus laadulliseen tutkimukseen todenneet, että toiminnallisessa opinnäytetyössä tutkimus on lähinnä selvitysten tekemistä ja selvitys on tiedonhankinnan apuväline. Tämä siksi, että toiminnallisten opinnäytetöiden selvitys ei juurikaan nojaa teoriaan. (Vilka ja Airaksinen 2003, 9-15.)

5.1 Kehittämistehtävän toteutus

Yleisellä tasolla tutustuin kirjallisuuteen ja aiempiin tutkimuksiin kriiseihin varautumisesta, nuoria koskevista kriiseistä ja yleisesti nuorisotyön merkityksestä nuorten maailmassa. Kuntatasolla tutustuin Janakkalan kunnan valmiussuunnitelmaan ja sen toimivuuteen. Lisäksi huomioin tiedonkeruussa koulujenturvakansiot kriisisuunnitelmineen, nuorisopalveluiden turvallisuusasiakirjan ja keskustelin seurakunnan nuorisotyönohjaajan kanssa heidän varautumisestaan. Toiminnallisen opinnäytetyön tiedonkeruussa voidaan käyttää konsultaatiota (Vilka & Airaksinen 2003, 58). Tässä opinnäytetyössä se oli tärkeää, koska turvallisuus- ja kriisisuunnitelmat ovat isoilta osin salaisia ja keskustelut eri työntekijöiden kanssa olivat hyvä lisä. Oman aikatauluni vuoksi seurakunnan osuus jäi tässä vaiheessa kapeaksi. Seurakunta tulee kuitenkin olemaan vahvasti mukana, kun jatkamme asian työstämistä syksyllä. Mainitsemistani materiaaleista etsin yhtymäkohtia ja mietin, korreloivatko ne keskenään, olemmeko varautuneet samanlaisiin kriiseihin ja vastaammeko hädän hetkellä yhteneväisillä toimilla.

Opinnoissamme olemme keskittyneet kriisi- ja katastrofityön johtamiseen ja ajattelin alun alkaen, että opinnäytetyöni olisi hyvä liittyä tähän aiheeseen. Päädyin valitsemaan toteutustavaksi toiminnallisen opinnäytetyön. Ajattelin, että tarvitsemme Janakkalaan konkreettisen mallin kriiseihin varautumisesta nuorten kanssa työskenteleville. Vilka (2006, 76–77) muistuttaa kirjassaan Tutki ja havainnoi, että ammattikorkeakouluopiskelijat, jotka tekevät toiminnallisen opinnäytetyön, valmistelevat usein jonkun fyysisen tuotoksen tai he kehittävät jotain ammatillista toimintaa. Toiminnallinen opinnäytetyö eroaa tässä kuitenkin toimintatutkimuksesta siltä osin, että toiminnallisen opinnäytetyön raportissa ei käydä toimintatutkimukseen kuuluvaa alan tieteellistä ja yhteiskunnallista keskustelua, vaan toiminnallisen opinnäytteen raportti toimii opiskelijan ammatillisen tiedon, taidon ja sivistyksen näytteenä kehitetystä toiminnasta tai tuotteesta. (Vilka, H. 2006, 76–77)

5.2 Työn tavoite

Suomen Nuorisotyö - Allianssi on luonut Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoituksella yhdessä Suomen Mielenterveysseuran kanssa Nuorisotyön kriisivalmiuden kehittämishankkeessa nuorisotyön kriisikansion, jonka tarkoituksena on auttaa nuorisotoimia valmiussuunnitelmien tekemisessä ja päivittämisessä. Kansion tekemiseen liittyen Allianssi järjesti koulutuksia, joissa tietoa tehostetun nuorisotyön tekemisestä oli tarjolla enemmänkin. Tätä Nuorisotyön kriisikansiota käytän apuna tämän opinnäytetyön tuotoksena saatavan Janakkalan kunnan tehostetun nuorisotyön suunnitelman laatimisessa. Sen avulla kootaan myöhemmin tehostetun nuorisotyön kansion. Kansion on valmistuttuaan tarkoitus olla yksi osa kunnan muuta kriisivarautumista.

Opinnäytetyöni tarkoituksena on siis luoda työpaikalleni Janakkalan nuorisopalveluille selkeä malli, kuinka varaudumme kriisitilanteisiin ja kuinka järjestämme psykososiaalisen tuen tarkoituksenmukaisesti ja nykyistä nopeammin. Tilanekartoituksen ja alustavan mallin luomisen jälkeen työstimme saamamme tietoa moniammatillisesti muiden nuorten kanssa toimivien henkilöiden kanssa. Alun keskustelujen jälkeen kokosin ensimmäiset toimintakortit nuorten kanssa toimivien tahojen käyttöön. Toimintakorteissa on toimintaohjeet pähkinänkuoressa yllättävän tilanteen kohdatessa. Syksyllä jatkamme toimintakorttien ja suunnitelmien yhtenäistämisen parissa. Suunnitelmapohdinta on liitteenä 1 ja toimintakorttien mallit ovat liitteenä 2 ja 3. Kortit ovat kokoa A6, laminoituja ja kaksi puoleisia. Toisella puolella on toimintaohjeet ja toisella puolella yhteystiedot niille tahoille, joihin otetaan yhteyttä omassa yksikössä hätätilanteessa.

5.3 Työn merkitys kohderyhmälle/yhteisölle

Opinnäytetyöllä on merkitystä kohderyhmille, sekä nuorille että sidosryhmille silloin, jos kuntamme nuoria kohtaa jokin yllättävä kriisi. Siinä tapauksessa voimme toimia nopeammin ja tehokkaammin, kun tilanteeseen on varauduttu ennalta ja työntekijät tietävät oman roolinsa. Pystymme kohdentamaan avun tarjoamisen oikeaan aikaan ja oikeaan paikkaan. Lisäksi säästämme aikaa, kun asioita on pohdittu ennakkoon. Jokainen nuorten kanssa työskentelevä tietää kehen ottaa yhteyttä ja miten saadaan sovittuun paikkaan tarvittava määrä työntekijöitä. Mitä nopeammin nuorille saadaan apu ja tuki sinne missä nuoret ovat, sen paremmat mahdollisuudet heillä on selvittää koetusta kriisistä.

Konkreettinen kansio ja esillä valmiiksi olevat toimintakortit voivat olla korvaamaton apu silloin, kun pitää toimia nopeasti ja toimintaohje ei ole selkeänä muistissa. Joidenkin kohteiden kriisikansioissa oli niin paljon materiaalia, että toimintaohjeiden nopea löytäminen hädän hetkellä on todennäköisesti lähes mahdotonta. Lisäksi yhteinen puhe asiasta sidosryhmien kanssa on selkeyttänyt jo nyt aukkokohtia varautumisessa ja siihen pääsemme yhteisellä työllä panostamaan.

6 VALMIUSSUUNNITELMA JA TOIMINTAKORTIT

Suomen Nuorisotyö - Allianssi on koonnut Suomen Mielenterveysseuran avulla ja Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoituksella maamme nuorisotoimien käyttöön nuorisotyön kriisikansion. Sen tarkoituksena on auttaa nuorisotoimia hahmottamaan tämän hetkistä varautumisen astetta ja kansion avulla on helppoa laatia kuhunkin kuntaan tehostetun nuorisotyön suunnitelma ja sen avulla pystytään varautumaan kriiseihin entistä paremmin. Lisäksi kansiossa on laaja tietopaketti nuorista ja kriiseistä. Tämän Suomen Mielenterveysseuran tuottaman tietopaketin avulla on helpompi ymmärtää, miksi varautuminen on niin tärkeää ja miksi meidän pitää toimia, jos jotain yllättävää, mielelle haitallista tapahtuu. Tämän Suomen Mielenterveysseuran tuottaman tietopaketin avulla on helpompi ymmärtää, miksi varautuminen on niin tärkeää ja miksi meidän pitää toimia, jos jotain yllättävää, mielelle haitallista tapahtuu. Janakkalan kunnan nuorisotyöntekijät osallistuivat Allianssin järjestämään kriisivalmiusseminaariin helmikuussa 2015. Valtakunnallinen Nuorisotyön kriisikansio oli silloin koottu ja myös Janakkalassa oli tarkoitus aloittaa nuorisotyön valmiussuunnitelman tekeminen tai olemassa olevien suunnitelmien päivittäminen kansion sisältämän työkirjan ja ohjeiden avulla. Se kuitenkin jäi muiden kiireiden alle. Eikä yhteistyö muiden toimijoiden kanssa vielä silloin saanut tuulta purjeisiin.

Työskentely tehostetun nuorisotyön suunnitelman kanssa on nyt aloitettu siitä, että mietimme missä me menemme kriiseihin varautumisessa Janakkalassa tällä hetkellä. Millaiset valmiudet meillä on toimia, jos nuoret kohtaavat yllättäviä kriisejä yksilötasolla tai siten, että kriisi koskettaa laajempaa joukkoa kuntamme nuorista. Olemme myös pohtineet nuorisonohjaajien ja muiden nuorten kanssa työskentelevien jo olemassa olevaa osaamista ja niitä suunnitelmia, joita meillä tällä hetkellä on käytössämme eri toimipaikoissa. Olemme lisäksi tarkastelleet, kuinka laajasti toimijat kunkin yhteisön sisällä tietävät aidosti suunnitelmien sisällöistä ja onko heille selvää, mitä toimia eri tahojen ja toimijoiden kuuluu käynnistää, jos jokin yllättävä kriisi kohtaa yhteisöä. Lisäksi olemme miettineet, kuinka paljon erilaisissa suunnitelmissa on yhtymäkohtia ja kuinka paljon niissä olisi yhdistettävää, yhteisen työn paikkoja.

Seuraavaksi mietimme sitä, mitä meidän tulisi tavoitella kriisivalmiuden saralla. Kartoitamme myös, millaista osaamista meillä tulisi olla kussakin yksikössä, jotta osaisimme toimia yllättävässä tilanteessa ja millainen olemassa oleva osaaminen on jaettavissa kaikkien käyttöön. Toisaalta täytyy miettiä, millaista osaamista tulisi hankkia ja tarvitaanko sama osaaminen kaikkiin yksiköihin vai onko työntekijä laajemmin käytettävissä, jos osaamista tarvitaan. Mietimme, millaisia suunnitelmia meillä tulisi olla yksikkötasolla ja kuinka niiden tulisi olla yhteydessä kunnan valmiussuunnitelmaan ja muiden yksiköiden suunnitelmiin. Lisäksi olemme keskustelleet, kuinka saisimme varautumisesta entistä enemmän yhteistä toimintaa. Uskomme, että hädän hetkellä sillä on merkitystä, että olemme asioista yhteisesti keskustelleet. Mutta uskomme myös, että yhteiset suunnitelmat parantavat entisestään kykyämme toimia nopeammin ja laadukkaammin.

Mielestäni olemme saaneet keskustelua aikaiseksi juuri niiden tahojen kanssa, joiden kesken yhteistä varautumista tulisikin miettiä. Tärkeimmät tahot ovat peruskoulut ja kunnan alueella toimivat toisen asteen oppilaitosten yksiköt sekä seurakunnan nuorisotyö. Näiden tahojen varaan rakentunee myös tehostetun nuorisotyön tiimi tulevana syksynä. Kouluilta keskeisiä toimijoita yhteiseen työhön ovat koulun turvallisuudesta vastaavat henkilöt, rehtorit, terveydenhoitajat ja kuraattorit. Nuorisotyön kentältä kaikkien osallistuminen on tärkeää, koska yksiköt ovat pieniä ja kaikkia tarvitaan. Syksyllä, kun jatkamme työskentelyä, mietimme yhdessä mitä tahoja tarvitsemme vielä mukaan ja kuinka saamme varautumista paremmalle mallille. Ei riitä, että saamme koottua mahdollisimman hyvän ja toimivan tehostetun nuorisotyön ryhmän, vaan pitää miettiä myös miten se linkittyy varautumisen saralla kunnassa jo olemassa oleviin ryhmiin ja toimijoihin.

Tämän opinnäytetyön myötä asiaan on siis päästy virittäytymään uudelleen. Kunnassa on saatu hyvää keskustelua aikaan aiheen ympärille ja ensimmäiset suunnitelmat tehostetun nuorisotyön mallista, nuorisopalveluiden valmiussuunnitelmasta ja kriisitilanteiden toimintakorteista on valmiina. Valmiussuunnitelma on laadittu niin, että se on mahdollista liittää laajempiin kuntaa koskeviin valmiussuunnitelmiin. Toiminnallisessa opinnäytetyössä ja toimintatutkimuksessa yhtenä tarkoituksena on kehittää uusia toimintamalleja ja testata niitä käytännössä sekä kehittää sitten tarvittaessa lisää kokemuksen pohjalta. Opinnäytetyöni aihealue on sellainen, että tämä sykli ei toivottavasti toteudu tässä laajuudessa. Toki varautumiseen kuuluu harjoittelu, jonka avulla materiaalin toimivuutta voi ja pitää testata, mutta toivottavasti emme tarvitse materiaalia oikeassa tilanteessa. Tavoitteena on, että syksyllä 2017 saamme koottua kuntaan tai seutukuntaan tehostetun nuorisotyön ryhmän.

7 POHDINTA

Nuorisotyö sinällään on aina eräänlaista yllättäviin tilanteisiin varautumista, ajasta ja paikasta riippumatta, kaikkialla missä työtä tehdään. Se, että olemme varautuneet, ei kuitenkaan välttämättä tarkoita sitä, että osaisimme toimia yllättävässä tilanteessa. Tämän lisäksi yhteistyötä varautumisen saralla tehdään aivan liian vähän ja yhteistä puhetta asian ympärillä ei juurikaan käydä. Näistä lähtökohdista syntyi ajatus tämän opinnäytetyön aiheen työstämiseen. Tämän opinnäytetyön tekeminen on ollut erittäin pitkä ja haasteellinen prosessi.

Aloitin aiheen parissa ensimmäisen kerran keväällä 2014 ja alustavat tiedustelut valmiudesta ja varautumisesta kriiseihin sekä kyselyt olemassa olevista suunnitelmista tyrmättiin ajatuksella ”älä sinä siitä huolehdi, ammattilaiset toimivat sitten kun tarve vaatii ja otamme tarvittaessa yhteyttä teihin”. Ositain näiden ajatusten alle hautautui koko tämän opinnäytetyön idea kesällä 2014 ja vaihdoin hetkeksi jopa aihetta. Ajattelin jopa, että aihe ei ehkä olekaan niin tärkeä, kun alkuun luulin. Valitsin uuden aiheen opinnäytetyölleni ja aloitin työskentelyn alusta. Uusi aihe ei kuitenkaan tuntunut hyvältä ja mielekkäältä. Työ ei lähtenyt käyntiin ja en päässyt juuri mihinkään aiheen parissa käsiksi ja samaan aikaan alkuperäisen idean tarpeellisuus kaivoi mieltäni.

Loppuvuodesta 2014 sain tietää, että Allianssi oli aloittanut nuorisotyön kriisivalmiuden kehittämisen parissa mittavamman työn ja helmikuussa 2015 osallistuimme työkaverin kanssa nuorisotyön kriisivalmiusseminaariin Lahdessa ja se nosti tämän alkuperäisen opinnäytetyöidean uuteen lentoon. Ajattelin, että nyt minulla on taustaa aiheeseen niin sanotulta nuorisotyön ylemmältä taholta. Ajattelin, että aiheen on pakko olla tärkeä muillekin, kun projektin rahoittajana on opetus- ja kulttuuriministeriö. Tämän valtakunnallisen tuen avulla onkin ollut huomattavasti helpompaa aloittaa uudelleen aiheen vieminen kuntaan. Lisäksi minua onnisti, ja löysin muutaman mutkan jälkeen kunnasta loistavan yhteistyökumppanin opinnäytetyöhöni. Avohoidon ylihoitaja allekirjoitti kanssani opinnäytetyösopimukset ja hän on ollut koko matkan ajan innostunut ja innostava opinnäytetyöni suhteen. Keskustelut hänen kanssaan ovat valaneet uskoa, että olen tekemässä tärkeää työtä ja opinnäytetyölläni on merkitystä. Häneltä olen saanut hyviä kehittämisajatuksia ja olemme jo puhuneet miten parannamme tulevaisuudessa Janakkalan kunnan valmiutta varautua kriiseihin yhteistyössä yli sektorirajojen.

Prosessin aikana olen jutellut koulujen turvallisuusvastaavien kanssa niissä kouluissa, jotka ovat nuorisopalveluiden kannalta tärkeimpiä yhteistyökumppaneita ja joiden kanssa tehdään yhteistä työtä. Olemme keskustelleet muun muassa siitä, kuinka parannamme yhteistä varautumista ja siitä, että jo nuoria kohtaa kriisi, miten voimme jatkaa vapaa-aikasektorilla siitä, mihin koulupäi-

vän jälkeen asian hoitamisessa jäädään. Näiden asioiden parissa jatkamme syksyllä, kun koulut alkavat. Opinnäytetyöni tuotoksena laadin mallit toimintakorteista, joiden avulla kenen tahansa työntekijän voisi olla helpompaa kohdata haastavia tilanteita. Alun perin minun piti tehdä toimintakorteista sellaiset, että ne palvelevat kunnan ja seurakunnan nuorisotyötä, mutta nyt kehiteltävissä korteissa otetaan huomioon myös koulut. Tämän opinnäytetyön liitteenä olevat korttimallit ovat koulun tarpeisiin tulevat toimintakortit. Myös kunnan ja seurakunnan nuorisotyön toimintakortista on luonnos liitteenä.

Haastavinta opinnäytetyön tekemisessä on alun huonon vastaanoton lisäksi ollut myös se, että lähes kaikki valmius- ja varautumissuunnitelmat ovat luonnollisesti salassa pidettäviä asiakirjoja. Olen päässyt niihin kaikkiin kuitenkin joiltain osin tutustumaan ja olen päässyt vertailemaan niitä keskenään. Näin olen saanut luotua ajatusteni pohjaksi itselleni kuvaa siitä, kuinka kunnassamme on varauduttu eri toimipaikoissa ja kuinka nämä eri toimipaikkojen suunnitelmat korreloivat keskenään. Työ on vasta alussa, vaikka alun alkaen oletin, että saisin jotain valmista opinnäytetyöni aikana. Uskon, että syksyllä jatkamme yhteistä työtä yhteneväisten suunnitelmien saamiseksi. Kevät on tällä kentällä, kouluilla ja seurakunnalla kiireistä aikaa ja yhteisten aikojen löytäminen oli haastavaa. Lisäksi koulumaailmassa vuosi päättyy keväeseen ja syksyllä työtä tekemässä voivat olla eri ihmiset. Toiminta alkaa syksyllä alusta ja uuden toiminnan suunnittelu on järkevintä siinä kohdassa.

7.1 Eettisyys opinnäytetyön prosessissa

Kaikkeen tutkimukseen ja uusien menetelmien kehittämiseenkin sisältyy aina joitakin eettisiä kysymyksiä. Opinnäytetyön kohdalla on jossain vaiheessa pohdittava kenelle työn tekee ja miksi. Alun perin tässä opinnäytetyössä juuri tämän pohtiminen sai minut vaihtamaan välissä aihetta. En oikein osannut perustella edes itselleni, miksi tekisin opinnäytteenäni varautumisen suunnitelmaa omaan työhöni liittyen. Lopulta asia kirkastui muiden avulla, ja päätin jatkaa tämän alkuperäisen aiheen parissa. Tänä päivänä minulle on itsestään selvää miksi tämä aihe piti valita ja nyt koen, että siitä on tullut muillekin tärkeä. Henkilöiden suojaamiseen liittyviä eettisiä kysymyksiä minun ei ollut tarpeen juuri lainkaan miettiä. Opinnäytetyössäni on ainoastaan toimintakortteihin liittyen muutamien kunnan toimihenkilöiden ja virkamiesten tittelit ja julkiset puhelinnumerot.

7.2 Hyödynnettävyys

Opinnäytetyöni aihe on sellainen, että olisi vain hyvä, jos mitään osia siitä ei tarvitsisi koskaan käyttää, että emme kohtaisi kriisejä. Todellisuudessa niin kauan kun liikumme ja olemme osa yhteiskuntaa, kriisien kohtaamisen mahdollisuus on olemassa ja varautuminen siksi tärkeää. Tehostetun nuorisotyön

suunnitelman on tarkoitus synnyttää puhetta siitä, kuinka varaudumme nuoria koskeviin kriiseihin. Jo nyt asian tiimoilta on puhuttu toisen asteen oppilaitosten ja naapurikunnan nuorisotyön kanssa. Tarkoituksena on miettiä, kuinka toimintaa jalkautetaan muualle tai tehdään tehostetun nuorisotyön suunnitelmaa mahdollisesti seutukunnallisesti. Varsinkin kun jalkaudumme kaduille, ei ole merkitystä minkä kunnan tai tahon työntekijä kohdalle osuva aikuinen on, apua pyydetään lähimmältä aikuiselta, joka on paikalla työnsä vuoksi. Lisäksi nuoret liikkuvat paljon seutukunnalla yli kuntarajojen ja siksi on järkevää pohtia yhteistä varautumista kriiseihin sekä tehostetun nuorisotyön mallia seutukunnallisesti. Lisäksi opinnäytetyöni tuotoksena saatuja toimintakortteja voidaan mallintaa muille yksiköille muokaten niitä heidän tarpeisiinsa.

7.3 Johtopäätökset

Opinnäytetyön prosessin aikana opittiin paljon. Joissain yksiköissä herättiin pohtimaan, mistä meille tulee tarvittaessa kriisiapu. Jossain yksikössä mietittiin, koska meidän suunnitelmat on päivitetty ja missä niitä säilytetään. Kaikkiaan suunnitelmat olivat kovin erilaisia, mutta kuitenkin lähtökohdiltaan saman sisältöisiä. Joissain suunnitelmissa oli asiat suppeammin ja joissain oli materiaalia paljon. Hyvä oli kuitenkin huomata, että jokaisessa yksikössä on varauduttu, joskaan ei vielä yhteisesti yli sektorirajojen.

Yhteistyölle näytettiin kuitenkin kaikkialla vihreää valoa ja jokaisessa yksikössä oltiin valmiita yhteiseen työhön ja asia koettiin tärkeänä. Työskentelyssä päästiin nyt hyvin vauhtiin ja seuraavaksi jatkamme konkreettisilla suunnitelmillä ja suunnitelmien yhtymäkohtien etsimisellä. Toivottavasti syksyllä 2017 pääsemme rakentamaan tehostetun nuorisotyön suunnitelmaa ja kokoomaan tehostetun nuorisotyön verkoston joko kuntaan tai seutukunnalle.

LÄHTEET

Aaltonen, K. (toim.) 2011. Nuorten hyvinvointi ja monialainen yhteistyö. Tal-
linna: Tietosanoma Oy.

Aho, L., Haapanen, S., Heikkinen, M., Laitinen, E., Majanen, S., Pilke, J., &
Sarha, M. 2009. (kirjatyöryhmä) Nuorisotyön mieli ja merkitys - Nuorisotyön
perinteen tallentaminen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, Liikenneturva & poliisi. Kanta-
Hämeen liikenneturvallisuustyö. Onnettomuustilastot Janakkala 2011-2015
http://www.suunnitelma.info/kanta_hame/Janakkala_onnett_raportti_pitka.pdf

Erkko, A. & Hannukkala, M. 2015. Mielenterveys voimaksi. Suomen mielen-
terveysseura. Esa Print Oy.

Hammarlund, C-O. 2001. Kriisikeskustelu. Suom. Riikka Toivanen. Tietosa-
noma Oy. Pieksämäki: RT-Print Oy

Helin, E. 2012. Nuorisotyön kriisivalmius - Miksi nuorisotoimet eivät varau-
du kriiseihin. Humak. Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma.
Opinnäytetyö.

Juntunen, P., Nurmi, V-P. & Stenvall, J. 2009. Kuntien varautuminen ja tur-
vallisuuden hallinta muuttuvissa hallinto- ja palvelurakenteissa. Suomen kun-
taliitto. Helsinki: Kuntatalon paino.

Kylmäkoski, M. 2008. Eteinen, vessa, keittokomero ja huone - Niistä on nuo-
risotila tehty. Teoksessa Hoikkala, T. & Sell. A. (toim.) Nuorisotyötä on teh-
tävä- Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Helsinki: Hakapaino Oy,
393-409.

Lampela, P., Leppävuori, M. & Puomilahti, I. (toim.) 2016. Hengailua, koh-
taamisia ja yhdessä olemista - nuoruuden elementtejä ja työmuotoja julkisissa
ja puolijulkisissa tiloissa. Nuorten Palvelu ry. Kuopio: Offsetpaino L. Tuovi-
nen Ky.

Leppävuori, A., Paimio, S., Avikainen, T., Nordman, T., Puustinen, K. &
Riskä, M. (toim.) 2009. Suuronnettomuustilanteiden kriisityö. Kustannusosa-
keyhtiö Tammi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Liikenneturvallisuustilanne Janakkalassa, onnettomuusanalyysia vuosista 2002–2011. Viitattu 9.4.2016. http://www.janakkala.fi/filebank/12456-Janakkala_liikenneturvallisuustilanne.pdf

Nieminen, J. 2008. Vastavoiman hahmo- Nuorisotyön yleiset tehtävät, oppimisympäristöt ja eetos. Teoksessa Hoikkala, T. & Sell, A. (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä- Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Helsinki: Hakapaino Oy, 21-43.

Nuorisolaki 7 a § <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285>

Opetushallituksen internetsivut: Kriisitilanteisiin varautuminen viitattu 14.5.2017

http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/turvallisuus_ja_oppilashuolto/kriisitilanteisiin_varautuminen

Paananen, S. 2009. Jokelan koulusurmien opetuksia nuorisotyölle. Teoksessa Hoikkala, T. & Suurpää, L. (toim.) Kauhajoen jälkipaini - Nuorisotutkijoiden ja ammattilaisten puheenvuoroja. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 25, 36-37.

Pelastuslaki <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110379>

Poutiainen, K. 2007. Seurakuntien suuronnettomuusvalmius. Teoksessa Pohjolan-Pirhonen, C., Poutiainen, K. & Samulin, H. (toim.) Kriisityön käsikirja - Käytännön opastusta traumaattisen kriisin kohdatessa. Kirjapaja. Hämeenlinna: Karisto Oy.

Saari, S., Kantanen, I., Kämäräinen, L., Parviainen, K., Valoaho, S. & Ylipirilä, P. (toim.) 2009. Hädän hetkellä - Psykkisen ensiavun opas. Kustannus Oy Duodecim ja Suomen Punainen Risti. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Solomon, Z. & Benbenishty, R. 1986. The role of proximity, immediacy and expectancy in front line treatment of combat stress reaction. *American Journal of Psychiatry*, 143, 613-617. Viitattu kirjassa Hammarlund, C-O. 2001. Kriisikeskustelu. Suom. Riikka Toivanen. Tietosanoma Oy. Pieksämäki: RT-Print Oy

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2009. Traumaattisten tilanteiden psykososiaalinen tuki ja palvelut.

<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/112426/URN%3ANBN%3Afi-fe201504226656.pdf?sequence=1>

Yhteiskunnan turvallisuusstrategia. 2010. Viitattu 14.5.2017

https://www.defmin.fi/files/1696/Yhteiskunnan_turvallisuusstrategia_2010.pdf Valtioneuvoston periaatepäätös

Veikkolainen, A. 2014. Suomen Nuorisotyö- Allianssi ry. Nuorisotyön kriisi-
valmius kunnissa - Vuosien 2010 ja 2014 kuntakyselyiden tulokset

Vilka, H. 2006. Tutki ja havainnoi. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy)

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä:
Gummerus Kirjapaino Oy

(Käytännönläheiset ohjeet Paananen 2009a s. 36–37)

LIITTEET

- Tehostetun nuorisotyön kartoitus
- Toimintakortti 1
- Toimintakortti 2

NYKYTILANNE

Valmius

Millaisia suunnitelmia meillä on? Mitä yhteistä niissä on? Olemmeko varautuneet samanlaisiin asioihin?

Osaaminen

Millaista osaamista meillä on? Onko se hyödynnettävissä laajemmin?

Yhteistyö

Onko yhteisiä suunnitelmia? Tiedämmekö toisten suunnitelmista? Mitä tehdään yhdessä, jos jotain tapahtuu?

TAHTOTILAN POHDINTA

Valmius

Miten saisimme suunnitelmat samansuuntaisiksi? Miltä osin pitäisi löytyä kosketuspintaa? Mihin varaudumme yhteisesti?

Osaaminen

Mitä osaamista tarvitsemme? Mitä osaamista voisi hyödyntää laajemmin?

Yhteistyö

Omat suunnitelmat vai yhteisiä suunnitelmia? Linkittykö osa suunnitelmista kunnan valmiussuunnitelmaan? Tarvitsemmeko yhteistä koulutusta? Tarvitsemmeko yhteisiä harjoituksia?

Yleisohje toimintaan:

- Hälytä ambulanssi **112**
- Aloita ensiapu. Toimi saamiesi ohjeiden mukaisesti.
- Kutsu muuta henkilökuntaa avuksi.
- Ilmoita esimiehelle. Hän päättää tilanteen vaatimista tehostetun nuorisotyön toimenpiteistä.
- Huolehdi, että joku vie muut nuoret pois onnettomuuspaikalta. Huolehdi, että heillä on jokin turvallinen paikka olla yhdessä aikuisen läsnä ollessa.
- Kokoa mahdolliset silminnäkijät erilleen ja pidä heistä erityistä huolta.
- Ilmoita huoltajille mahdollisimman pian.
- Tarjoa tukea ja keskustelu mahdollisuutta läsnä olleille nuorille. Ota yhteyttä myös seurakunnan nuorisotyöhön.
- Päästä järkyttyneimmät nuoret kotiin vasta aikuisen tai saattajan mukana.
- Laadi ja toimita kirjallinen viesti koteihin tapahtuneesta.
- Jatka asian jälkipuintia henkilökunnan kanssa.
- Jatka tarvittaessa asian jälkipuintia nuorten kanssa.
- Seuraa asianosaisten vointia.

Yhteystiedot:

Hätänumero 112

Janakkalan kunta

Nuorisosihteerä Sanna Laine 0500 625259

Varalla Sivistysjohtaja Jouni Wilpola 03 680 1269

Erityisnuorisonehjaaja Satu Punkari 050 4660656

Janakkalan seurakunta

Nuorisotyönehjaaja Taija Kivistö 044 765 6977

Kirkkoherra Pekka Riikonen 044 765 6960

Ohjeita järkyttyneen nuoren kohtaamiseen onnettomuuden tapahduttua

- Varmista, että apua on tulossa.
- Esittäydy. Järkyttyneen tulee tietää, missä ominaisuudessa puhut.
- Selvitä, kenen kanssa olet tekemisissä ja mikä on hänen suhteensa tapahtuneeseen.
- Etsi rauhallinen paikka jos se on mahdollista.
- Katsekontakti, kosketus, käsi kädessä: kosketus viestittää turvallisuutta sanoja paremmin.
- Kuuntele aktiivisesti, esitä kysymyksiä.
- Odota kysymyksiä ja vastaa.
- Huolehdi, ettei järkyttynyt jää yksin. Ohjaa nuori muiden joukkoon tätä varten järjestettyyn tilaan. Tilassa on oltava aikuisia.
- Jos haluat lohduttaa, älä käytä latteuksia. Silti voi suhtautua realistisen toiveikkaasti. Ole rehellinen.
- Pelkkä läsnäolosi auttaa, ilman sanojakin pärjää, hiljaisuus voi olla hyvä asia nuorelle.
- Ohjaa nuori tarvittaessa ammattimaisen tuen piiriin.

Yhteystiedot:

Hätänumero 112

Janakkalan kunta

Nuorisosihteeri Sanna Laine 0500 625259

Varalla Sivistysjohtaja Jouni Wilpola 03 680 1269

Erytisnuorisonohjaaja Satu Punkari 050 4660656

Janakkalan seurakunta

Nuorisotyönohjaaja Taija Kivistö 044 765 6977

Kirkkoherra Pekka Riikonen 044 765 6960